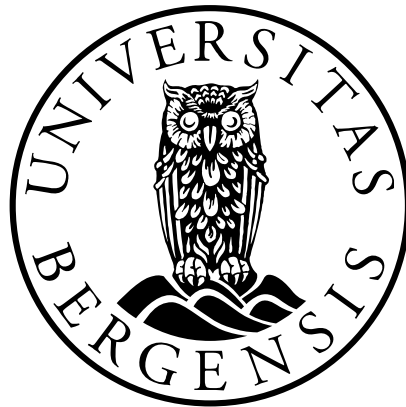

Rekkevidden av kildevernet i lys av Rt-2015-1286 (Rolfesen-saken)

Med fokus på den vernede personkretsen, regelens materielle virkeområde og interesseavveiningen i straffeprosessloven § 125

Kandidatnummer: 254

Antall ord: 14952

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet
UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning.....	3
1.1 Oppgavens fokus og problemstilling.....	3
1.2 Kildevernets rettslige rammeverk	5
1.3 Avgrensninger av oppgaven.....	8
2 Kildevernets legislative begrunnelser	10
3 Hvem kan påberope seg kildevernet? Rettssubjektene	13
3.1 Redaktør av «trykt skrift»	13
3.2 Andre pressemedarbeidere	15
3.3 Medarbeidere i «annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting»	16
4 Hvilke type opplysninger er vernet? Rettsobjektet	20
4.1 Utgangspunkter	20
4.2 Kan kildevernet beskytte ikke-kildeavslørende upublisert materiale?.....	21
4.3 Grunnvilkårene for at materialet er beskyttet.....	23
5 Vilkårene for å gjøre inngrep i kildevernet	27
5.1 Innledning.....	27
5.2 Grunnvilkårene etter strpl. § 125 tredje ledd.....	28
5.2.1 «[V]esentlig betydning for sakens oppklaring»	28
5.2.2 «[V]ektige samfunnsinteresser».....	30
5.2.3 Strpl. § 125 tredje ledd andre punktum – særregel eller kun retningsgivende?32	
5.3 Interesseavveiningen etter strpl. § 125 tredje ledd.....	32
5.3.1 Utgangspunkter	32
5.3.2 Forhold på journalistens side.....	33
5.3.3 Forhold på kildens side	34
5.3.4 Opplysningens art.....	35
5.3.5 Hensyn til tredjepersoner	39
6 Kildevern og etterretningsvirksomhet.....	41
Litteraturliste	46

1 Innledning

1.1 Oppgavens fokus og problemstilling

Utgangspunktet i norsk rett er vitneplikt. Enhver som blir kalt inn til domstolen som vitne har forklaringsplikt om alle sidene av det straffbare forholdet.¹ Likevel gir kildevernet journalister rett til å holde kildens identitet skjult. Kildevernet utgjør dermed en bevisfritaksregel i straffeprosessen.² Fritaket gjelder på alle stadier av straffesaken, fra etterforskningsstadiet til rettergangsfasen i domstolen. Prosessuelt får dermed kildevernet betydning for partenes muligheter til å føre bevis for domstolen, i tillegg til politiets muligheter til å samle bevis på etterforskningsstadiet. Mer spesifikt utgjør kildevernet en begrensning på innsamling av bevis som kan avsløre identiteten til journalistens kilder.

I 2015 avsa Høyesterett en kjennelse om hvorvidt Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) sitt beslag av filmopptak fra Ulrik Rolfsens pågående filmprosjekt kunne opprettholdes, se Rt-2015-1286 (Rolfsen-saken). Beslaget ble opphevet.³ Det sentrale spørsmålet i saken var om hensyn til etterforskning av brudd på terrorlovgivningen kunne sette kildevernet til side etter straffeprosessloven (strpl.) § 125 tredje ledd.⁴ Dokumentarfilmen Rolfsen arbeidet med, viser radikaliserings og rekrutteringen av norske fremmedkrigere til Den islamske staten (IS).⁵ Det beslaglagte råmaterialet ville avsløre journalistiske kilder for politiet ikke kjente til. Videoene viste blant annet en kjøretur fra Oslo til Landtvetter flyplass utenfor Gøteborg. Derfra skulle en norsk attenåring reise til Syria for å kjempe for IS. Vektige samfunnsinteresser, i form av straffeforfølgning av brudd på terrorforbrytelser, tilsa at PST skulle tillates å bruke opptakene. Utslagsgivende for at Høyesterett nektet PST tilgang, var at særlig sterke kildevernshensyn gjorde seg gjeldende.⁶

¹ Strpl. § 108

² Likevel er ikke kildevern et unntak fra regelen om vitneplikt. I Rt-1992-39 (Edderkoppsaken) uttaler Høyesterett at selv om kildevernregelen «formelt kan ses som et slikt unntak, er jeg med hensyn til tolkingen tilbøyelig til å se de regler [bestemmelsen] oppstiller om kildevern som sideordnet loven hovedregel. Kildevernet bør ha en så sentral plass i avveiningen, at tolkingen må ta utgangspunkt i at vi her står overfor likeverdige regelsett» se side 49. Dermed er det unntak fra kildevernet som krever nærmere begrunnelse.

³ Rt-2015-1286 avsnitt 82

⁴ Rt-2015-1286 avsnitt 51

⁵ Dokumentaren ble utgitt i 2017 under navnet «Den norske islamisten».

⁶ Rt-2015-1286 avsnitt 72

Journalister er avhengige av kilder for å lage saker, slik som kildene i det lukkede islamistiske miljøet Ulrik Rolfsen og Adel Khan Farooq hadde kommet på innsiden av. I langt fra alle saker anonymiseres kildene. Men når en kilde holdes hemmelig for omverden, er det ofte fordi vedkommende har grunner til å frykte represalier om hans eller hennes navn blir gjort kjent.⁷ Derfor regulerer kildevernreglene et viktig felt av arbeidsvilkårene for pressen.⁸ Hvor vidtrekkende kildevernet skal være, er likevel et omstridt spørsmål.⁹ Hvor skal grensen gå for hvem som kan påberope seg vernet? På den ene siden er det lite ønskelig at enhver «selverklært» journalist på Twitter kan påberope seg kildevern. På den andre siden kan det være gode grunner til å verne kilder som kommer med samfunnsnyttig informasjon til private aktører som driver med en seriøs form for journalistikk.

Rolfsen-saken byr på viktige avklaringer knyttet til alle de sentrale kriteriene for kildevernregelen i strpl. § 125. En ny mediehverdag der langt flere enn den tradisjonelle journalisten fyller den journalistiske funksjonen,¹⁰ sammen med stadig mer kompleks og organisert kriminalitet som nødvendiggjør mer inngripende etterforskningsmidler fra myndighetene,¹¹ setter kildevernregelen under press. Sentrale spørsmål for oppgaven er derfor hvem som kan påberope seg kildevern, hvilke opplysninger kildevernet beskytter og hvor langt domstolene skal gå i å verne kildens identitet i den konkrete interesseavveiningen. Avslutningsvis vil jeg behandle kildevernet i forhold til den nye etterretningstjenesteloven fra 2020.¹²

Private initiativ som filmdokumentarer, podkaster, blogger og små nettsteder vokser fram og supplerer den tradisjonelle mediedekningen for samfunnskritisk journalistikk.¹³ Det stadig skiftende medielandskapet fordrer en drøftelse av hvem som er i den vernede personkretsen. I punkt 3 drøftes derfor hvem som kan påberope seg kildevernet. I punkt 4 drøftes hva slags type informasjon kildevernregelen verner. Punkt 5 tar for seg vilkårene for å gjøre inngrep i kildevernet. For å avgjøre både hvem som kan påberope seg kildevernregelen, hva slags informasjon som er vernet og når inngrep i kildevernet kan tillates, er det viktig å ha

⁷ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 17

⁸ NOU 2022:9 side 241. Se også Kierulf side 56

⁹ NOU 2001:31 bind B side 963

¹⁰ Aarli side 408

¹¹ NOU 2022:9 side 260

¹² Se LOV-2020-06-19-77

¹³ Aarli side 408. Se også NOU 2016:24 side 279 og NOU 2022:9 side 244

kildevernets begrunnelser klart for seg. I punkt 2 går jeg gjennom de underliggende verdiene og begrunnelsene som taler for og mot kildevern.

Kildevernet påvirkes av den rivende teknologiske utviklingen, og i den forlengelse myndighetenes fullmakter til datainnsamling.¹⁴ Særlig har den nye etterretningstjenesteloven skapt stor debatt her til lands.¹⁵ Loven reiser spørsmål om grensene for kildevernet for etterretningsvirksomheten. Må eksempelvis PST godtgjøre at kildevernsinngrep var av vesentlig betydning for oppklaring av saken? Hvis ikke kan det hevdes at kildens vern mot identifisering står svakere når PST involveres. I forarbeidene til endringene av etterretningstjenesteloven uttaler Forsvarsdepartementet at det «ikke uten videre legges til grunn at reglene om kildevern på straffeprosessens område og rettspraksis knyttet til disse reglene, har direkte overføringsverdi til reglene i etterretningstjenesteloven».¹⁶ Jeg avslutter på denne bakgrunnen avhandlingen med å kort presentere noen av de omstridte temaene for kildevernets stilling i etterretningstjenesteloven i punkt 6. Temaene vil bli gjenstand for de lege ferenda-betraktninger knyttet til forholdet mellom kildevernet og den nye etterretningstjenesteloven, og dermed bære preg av mer rettspolitisk karakter. Etterretningstjenesteloven er under revisjon denne våren.¹⁷ Kritikkk er rettet mot at PST, i deres jobb med å forebygge og bekjempe alvorlig kriminalitet, vil få for vide fullmakter slik at kildevernet undergraves.¹⁸

1.2 Kildevernets rettslige rammeverk

De viktigste rettskildene for å fastlegge kildevernets rekkevidde er strpl. § 125, forarbeidene til rettergangslovene, rettspraksis fra Høyesterett i tillegg til Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og rettspraksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD).

Kildevernet har en straffeprosessuell side og en sivilprosessuell side. Det straffeprosessuelle kildevernet er hjemlet i strpl. § 125. For sivile saker er kildevernregelen i tvistelovens (tvL) §

¹⁴ NOU 2022:9 side 244

¹⁵ Se eksempelvis URL: «rett24.no/articles/regjeringen-gar-videre-med-den-kontroversielle-delen-av-e-tjenesteloven», besøkt 6. mai 2023

¹⁶ Prop.92 L (2022-2023) side 12

¹⁷ URL: «stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=93705», besøkt 6. mai 2023. Utenriks- og beredskapskomiteen har frist 23. mai å levere innstilling til Stortinget

¹⁸ Felles høringssvar fra Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes landsforening side 1

22-11. Siden reglene er sammenfallende for hvert sitt rettsfelt, vil rettspraksis og forarbeider til tvisteloven være relevant for fastleggelsen av innholdet i strpl. § 125, og vice versa.¹⁹ Kildevernreglene fikk i 1999 en revisjon,²⁰ med NOU 1988: 2 «Kildevern og offentlighet i rettspleien» som grunnlagsdokument for Ot.prp. nr. 55 (1997–1998) og Innst. O. nr. 28 (1998–1999).²¹ Formålet med revisjonen var å styrke kildevernet.²² I forbindelse med ikrafttreddelsen av ny tvistelov i 2005, ble både straffeprosess- og sivilprosessreglene gitt likelydende tilføyelser som utvider den verna personkretsen.²³

Som innledningsvis nevnt utgjør kildevernet et bevisfritak i straffesaker. Unntakene fra vitneplikten er få, og kommer fram av bevisforbud- og bevisfritaksreglene i strpl. §§ 118 til 125. Straffeprosessuelt utgjør kildevernregelen i strpl. § 125 en bevisfritaksregel der pressemedarbeidere kan nekte å forklare seg om spørsmål, eller utlevere bevis, som kan avsløre kildene sine. Dersom vilkårene for kildevernsinngrep etter strpl. § 125 tredje ledd er innfridd, kan domstolene pålegge en journalist å opplyse om hvem kilden er. Slike pålegg om vitneplikt har aldri blitt fulgt i Norge.²⁴ Derfor er tvangsmidlene politiets praktisk viktigste verktøy for å få ut informasjon fra en journalist. Politiet kan benytte seg av ransaking og beslag, slik de gjorde i Rolfsen-saken. Kommunikasjonskontroll og romavlytting er andre framgangsmåter.²⁵ Dersom tvangsmiddelet retter seg mot en journalist, må alltid vilkårene i strpl. § 125 være innfridd, i tillegg til innfrielse av vilkårene for politiets valg av tvangsmiddel.²⁶ Med andre ord gir strpl. § 125 journalister et sterkere vern mot tvangsmidler sammenlignet med andre private rettssubjekter. På denne bakgrunn vil de viktigste spørsmålene i en sak der politiet ønsker å benytte et tvangsmiddel for å gjøre inngrep i

¹⁹ Schei m.fl. i Juridika sin lovkommentar til tvl. § 22-11. URL: «juridika.no/lov/2005-06-17-90/%C2%A722-11/kommentar», besøkt 6. mai 2023

²⁰ Ved lov 4. juni 1999 nr. 37

²¹ Ot.prp. nr. 55 Om lov om endringer i rettergangslovene m.m (kildevern og offentlighet i rettspleien) side 5 og Innst.O.nr.28 (1998-1999) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i rettergangslovene m.m (kildevern og offentlighet i rettspleien)

²² Ot.prp. nr. 55 (1997–1998) side 5. Se også Innst. Nr. 28 side 6.

²³ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) side 460

²⁴ Aarli side 409. Siden 2015 har det etter undertegnendes undersøkelser heller ikke skjedd at noen har fulgt politiets pålegg om å oppgi kilden sin. Etter Vær Værsom-plakaten punkt 3.3 og 3.6 skal kilden under ingen omstendigheter avsløres. Dette anses også være en del av den journalistfaglige yrkeskodeks jf. NOU 2011:12 side 127. Den rettslige reguleringen er utformet som en rett, ikke en plikt til å holde kildens identitet skjult. Likevel ble det storm i medie-Norge da tidsskriftet Josimar i 2020 selv valgte å «blåse kilden» sin. Se URL: «vg.no/sport/fotball/i/b5Avx3/blaast-som-anonym-kilde-av-josimar-jeg-er-trist-og-sjokkert», besøkt 8 mai 2023.

²⁵ Se straffeprosessloven kapittel 16

²⁶ Aarli side 443

kildevernet, knytte seg til hvorvidt kildevernregelen i strpl. § 125 kommer til anvendelse, og hvorvidt vilkårene for å gjøre inngrep i kildevernet etter strpl. § 125 tredje ledd er innfridd.

Oppgavens tema er den prosessuelle regelen i strpl. § 125. Kildevernregelen har sitt utspring i de materielle ytringsfrihetsbestemmelsene i Grunnloven (Grl.) § 100 og EMK artikkel 10.²⁷ Snarere enn retten til å ytre seg, er kildevernet som bevisfritaksregel en del av den negative ytringsfriheten, nemlig retten til å forholde seg taus. Taushetsretten er konstitusjonelt forankra i Grl. § 100 første ledd.²⁸ Retten til å motta og meddele opplysninger etter andre ledd, og statens plikt til å «å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale» etter sjette ledd, kan også utledes som rettsgrunnlag for kildevernretten. Grunnloven er Lex Superior, som innebærer at alle inngrep i kildevernet må være innenfor de rammene Grunnloven setter.

Folkerettslig er Norge bundet av EMK.²⁹ Konvensjonen har forrang i saker som angår menneskerettighetene.³⁰ Etter Grl. § 92 skal myndighetene «respektere og sikre menneskerettighetene». Om regelen løfter EMK opp til konstitusjonell rang er likevel ikke vanlig å hevde. Til tross for denne bestemmelsen, er det vanlig å omtale EMK som semikonstitusjonell.³¹ Siden kildevernet er beskyttet av ytringsfriheten, regnes unntak fra kildevernet som et inngrep i ytringsfriheten. Inngrep i ytringsfriheten må etter EMK artikkel 10 andre ledd innfri tre kumulative vilkår. Inngrepet må være «foreskrevet ved lov», begrunnet i minst ett av de opplistede formålene, og under enhver omstendighet være «nødvendig i et demokratisk samfunn» etter EMK artikkel 10 andre ledd. Kildevernsinngrep kan aldri gå lengre enn rammene EMK og EMD har oppstilt.³² Utgangspunktet etter EMDs praksis er at det skal svært mye til for at et inngrep i kildevernet tillates, enten det gjelder et pålegg eller bruk av tvangsmidler. Etter prinsippavgjørelsen *Goodwin mot Storbritannia* og etterfølgende praksis er det klart at konvensjonsstatenes domstoler har svært liten skjønnsmargin i saker om inngrep i kildevernet.³³ Det heter i avsnitt 40 at «the limitations on

²⁷ Aarli side 407

²⁸ Ot.prp. nr. 55 (1997–1998) side 16 og NOU 1999:27 side 241

²⁹ Menneskerettsloven § 2 og Grl. § 92

³⁰ Menneskerettsloven §§ 2 og 3

³¹ Aall side 115

³² EMD har i flere saker understreket at Konvensjonen er et levende instrument, der dynamisk og formålsrettet tolkning er i høysetet, se blant annet *Tyrer mot Storbritannia*, dom 25. april 1978 (klagesak 5856/72). Den dynamiske tolkningen i lys av tidsånden betyr som et utgangspunkt at betydningen av eldre juridisk teori svekkes jf. Schei m.fl. i *Juridika sin lovkommentar til tvl. § 22-11*. URL: «<https://juridika.no/lov/2005-06-17-90/0/C2%A722-11/kommentar>», besøkt 6. mai 2023.

³³ *Goodwin mot Storbritannia*, storkammerdom 27. mars 1996 (klagesak 17488/90)

the confidentiality of journalistic sources call for the most careful scrutiny by the Court». I etterkant, og som et resultat, av *Goodwin* kom Europarådets Ministerkomite med en rekommandasjon om kildevernet.³⁴ Rekommandasjonen har i seg selv ingen rettskildemessig vekt, men siden den har blitt vist til i en rekke dommer, er den betraktet for å ha avledes rettskildemessig vekt.³⁵

Det ble i 2018 foreslått en ny ordlyd i strpl. § 125 av Justis- og beredskapsdepartementet. Endringene skal gjøre at ordlyden er med i samsvar med praksis fra Høyesterett og EMD.³⁶ En slik lovendring har ikke til hensikt å endre gjeldende rett.³⁷

1.3 Avgrensninger av oppgaven

Den rettslige reguleringen av kildevernet er et omfattende tema. Ettersom oppgavens fokus er de sidene av kildevernreglene som var aktualisert i Rolfsen-saken, vil sentrale temaer utelates. For eksempel vil ikke redaktørens taushetsrett om hvem som er forfatter av en artikkel behandles.³⁸ Det samme gjelder den såkalte mellom-løsningen der journalistens forklaring blir holdt bak lukkede dører med pålegg om taushetsplikt blant de fremmøtte.³⁹ Rettergangsstraff for brudd på pålegg om å oppgi sin kilde for domstolen vies ingen plass.⁴⁰ Hvem i kringkastingen som kan påberope seg kildevernet behandles heller ikke.⁴¹ Under redegjørelsen av sentrale momenter i interesseavveiningen, avgrenser også oppgaven mot behandling av betydningen av at den antatte kilden samtykker til at journalisten kan fortelle om vedkommende sin identitet.⁴²

Personkretsen som kan påberope seg kildevernet etter strpl. § 125 er langt mer mangfoldig enn kun den tradisjonelle journalisten. Termen «journalist» vil likevel bli brukt som en

³⁴ Appendix to Recommendation No. R (2000) nr. 7 «on the right of journalists not to disclose their sources of information». Se mer i Lindahl side 39.

³⁵ Se blant annet *Voskuil mot Nederland*, kammerdom 22. november 2007 (klagesak 64752/01), *Financial Times Ltd. m.fl. mot Storbritannia*, dom 15. desember 2009 (klagesak 821/03), *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. m.fl. mot Nederland*, dom 22. november 2012 (klagesak 39315/06) og *Nagla mot Latvia*, dom 16 juli 2013 (klagesak 73469/10). I Rt-2013-1290 (Brennpunkt-saken) var rekommandasjonens opprømsing av kriminalitet som kunne begrunne inngrep i kildevernet utslagsgivende for at lovbruddet i saken ikke ble ansett alvorlig nok.

³⁶ NOU 2022:9 side 243

³⁷ NOU 2022:9 side 243

³⁸ Strpl. § 125 første ledd

³⁹ Strpl. § 125 fjerde ledd. Se også Ot.prp nr. 55 (1997-1998) side 11

⁴⁰ Domstolsloven kapittel 10

⁴¹ Strpl. § 125 femte ledd

⁴² *Becker mot Norge*, dom 5. oktober 2017 (klagesak 21272/12) og Rt-2011-1266

samlebetegnelse, uavhengig av om det er tale en dokumentarfilmskaper eller fotograf. Dette er fordi det er den journalistiske, samfunnskritiske formidler-funksjonen kildevernet skal beskytte.

2 Kildevernets legislative begrunnelser

Pressen omtales ofte som den fjerde statsmakt. Pressen er nødvendig fordi alle og enhver umulig kan få innsikt i alt som skjer i samfunnet alene. Media, som flertallsformen av «medium», fungerer dermed som et bindeledd mellom den enkelte borger og samfunnet.⁴³ På denne måten er pressen sentral for innbyggernes oppfatning og forståelse av samfunnet. Ytringsfrihetskommisjonen beskriver det videre treffende når det heter at «[e]n av mediens kjerneoppgaver er å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre. På sitt beste kan mediene avsløre løgn, korrupsjon og maktmisbruk».⁴⁴

Journalistisk virksomhet er som nevnt avhengig av kilder for å lage saker. I mange saker om kritiske forhold som avdekkes i pressen, ønsker ikke kildene å stå fram med navn. For at mediene skal få tilgang til informasjonen, er kildevernet som rettslig institusjon en forutsetning for at pressen skal fylle sin rolle som kritisk og uavhengig nyhetsformidler.⁴⁵ Reglene for rekkevidden av kildevernet er følgelig avgjørende for arbeidsvilkårene for landets journalister.⁴⁶

Kildevernets primære legislative begrunnelse er knyttet til demokratihensyn. I forarbeidene heter det at kildevernet er «nøye knyttet til (...) informasjonsfriheten som overordnet verdi i et demokratisk samfunn».⁴⁷ Mediene spiller en sentral rolle ved å avdekke kritisk og samfunnsnyttig informasjon som skal formidles til allmennheten.⁴⁸ Ved å gi informanter og varslere til mediene beskyttelse og sikkerhet for deres identitet, oppmuntres kilder til å dele informasjon med mediene, som ellers ikke ville kommet fram.⁴⁹ Kildene kan risikere å miste alt fra jobben, livet eller muligheter for gjenvalg i politikken dersom deres identitet røpes. Bevisfritaksregelen om kildevern er ikke begrunnet i vern for vitnet mot ubehaget ved å vitne. Dette står i kontrast til de andre bevisfritaksreglene. Kildevernet som bevisfritaksregel er

⁴³ For videre lesing, se Chomsky og Herman, boka “Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media”

⁴⁴ NOU 2022:9 side 240

⁴⁵ Kierulf side 56

⁴⁶ NOU 2022:9 side 241

⁴⁷ Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 17 som siterer NOU 1988:2 side 14-15. Departementet uttaler at de «i hovedsak [kan] slutte seg til utvalgets generelle merknader».

⁴⁸ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 16

⁴⁹ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 16

snarere begrunnet med samfunnets interesse i informasjonsstrømmen, og den generelle og langsiktige tilgangen pressen skal ha til kilder.⁵⁰

Utgangspunktet i straffesaker er som nevnt vitneplikt.⁵¹ Bevisfritaket bygger på at den underliggende samfunnsinteressen av informasjonstilgang anses mer tungtveiende enn hensynet til å opplyse om kildens identitet i den aktuelle straffesaken.⁵² Kildevernet som bevisfritaksregel begrenser opplysningen, og effektiviteten, av straffesaker.⁵³ Dette er ikke uten negative følger. Målet i enhver straffesak er å komme fram til materielt riktig resultat.⁵⁴ Muligens inneholdt videomaterialet som Ulrik Rolfsen satt på verdifull informasjon i straffesaken mot attenåringen. PST anførte at «[t]errororganisasjoner vurderes som en stor trussel mot samfunnssikkerheten og demokratiske verdier» og at «[d]et må legges til grunn at informasjonen på opptakene vil gi vesentlige bidrag til oppklaringen».⁵⁵ Konsekvenser av manglende saksopplysning kan være at straffelovbrytere forblir ustraffet, at uskyldige dømmes eller at skyldgrad og straffeutmåling til andre involverte blir unøyaktig utfra den klanderverdighet de har utvist. I litteraturen legger imidlertid Aarli til grunn at det tilhører sjeldenheten at manglende avsløring av kildens identitet alene avgjør utfallet av en straffesak. Alt tatt i betraktning, er snarere politiet tjent med at pressen avdekker og belyser kritikkverdige forhold politiet senere kan ta tak i og etterforske nærmere.⁵⁶

EMD har i flere saker understreket viktigheten av å beskytte konfidensialitet mellom kilder og journalister. I storkammerdommen *Sanoma Uitgevers B.V. mot Nederland* heter det avsnitt 50 at «[t]he right of journalists to protect their sources (...) is a cornerstone of freedom of the press, without which sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest».⁵⁷

I *Goodwin* hadde en journalistpraktikant kommet over svært børssensitiv informasjon om et insolvent selskap. Selskapet det gjaldt fikk en rettslig begjæring som forbød journalisten å publisere artikler om opplysningene han satt på, og engelske domstoler påla studenten senere å opplyse hvem kilden for opplysningene var. Saken ble brakt inn for EMD i Strasbourg. I

⁵⁰ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 16. Se også Rt-2010-1381 avsnitt 52

⁵¹ Se punkt 1.1 og 1.2

⁵² Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 17

⁵³ Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 6

⁵⁴ Øyen side 26 til 27. Aarli side 411. Se også NOU 2011:12 side 131

⁵⁵ Rt-2015-1286 avsnitt 36 og 37

⁵⁶ Aarli side 412. Se også Innst. O. Nr. 28 (1998-1999) side 9 der det trekkes fram at slike «opplysningene vil ofte i seg selv være av positiv betydning for politiets arbeid».

⁵⁷ *Sanoma Uitgevers B.V mot Nederland*, storkammerdom 14. september 2010 (klagesak 38224/03)

kjennelsen knesetter domstolen at journalisters rett til å holde sine kilder hemmelig, er beskyttet av EMK artikkel 10. Domstolen poengterte at det skal ilegges et langsiktig, konsekvensperspektiv ved inngrep i kildevern. Domstolen la særlig stor vekt på hvorvidt inngrepet i kildevernet vil ha en nedkjølende effekt på pressens tilgang på kilder, og uttaler at ved et inngrep i kildevernet må hensynene som taler for inngrepet være altoverveiende. Det heter at «[h]aving regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society and the potentially chilling effect an order of source disclosure has on the exercise of that freedom, such a measure cannot be compatible with Article 10 (art. 10) of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest».⁵⁸

I litteraturen advarer Aarli mot å gi for mange aktører rett til å påberope seg kildevernet.⁵⁹ Dette begrunnes med at kildevernreglene er gitt på et premiss om at mediene fyller en rolle i samfunnet som vakthund og kontrollør.⁶⁰ Disse rettighetene kommer med et ansvar som ansvarlig mottaker og videreformidler. Denne rollen tar mange medier på seg ved å være underlagt «Pressens Faglige Utvalg» (PFU). Aarli mener altså at de som står utenfor slike organer, ikke har rett til å bli behandlet på samme måte som de som er innenfor. Når departementet i forarbeidene begrunner at forfatterne av bøker i alminnelighet ikke skal kunne påberope seg kildevernet som bevisfritaksregel, vises det til at «[p]ressens og kringkastingens felles etiske regler og selvdømmeordning samt særlige ansvarsregler ellers bidrar dessuten til å motvirke misbruk av kildevernreglene».⁶¹ De understreker videre at den vernede persongruppen som «omfattes av kildevernreglene har en særstilling i samfunnet».⁶²

⁵⁸ *Goodwin mot Storbritannia* avsnitt 39

⁵⁹ Aarli side 412 til 413

⁶⁰ Aarli side 454 til 455

⁶¹ Ot.prp.nr. 55 (1997-1998) side 30

⁶² Ot.prp.nr. 55 (1997-1998) side 30

3 Hvem kan påberope seg kildevernet?

Rettssubjektene

3.1 Redaktør av «trykt skrift»

Det første steget for å avgjøre om strpl. § 125 kommer til anvendelse, er å fastslå om aktøren er innenfor den vernede personkretsen. Avgrensningen av personkretsen som er vernet av kildevernreglene finnes i over tre ledd i strpl. § 125. Den første kategorien er «[r]edaktøren av trykt skrift» etter første ledd.⁶³

En redaktør er medievirksomhetens leder og bindeleddet til eieren og utgiverne. Redaktøren fatter avgjørelser for daglig drift med redaksjonen. Hvem som er «[r]edaktøren» i de ulike mediene, vil by på liten tolkningstvil for domstolene, all den tid redaktør-rollen er formalisert gjennom arbeidskontrakt. Den fremskutte plassen redaktører har som ansvarssubjekter kommer i dag for øvrig fram av medieansvarslovens regler om redaktøransvar.⁶⁴

Hva som så ligger i «trykt skrift» er ikke like klart etter en naturlig ordlydsforståelse. Det ble i Rt-1992-39 (Edderkoppsaken) avvist at den gamle straffelovens definisjon av «trykt skrift» kunne anvendes.⁶⁵ En naturlig ordlydsforståelse av «skrift» kan omfatte noe som er skrevet med tegn, bokstaver, blindeskrift e.l. At det er «trykt» leder tanken inn på masseproduksjon, til forskjell fra håndskrevne skrifter. Dermed er det ikke umiddelbart åpenbart at bøker i alminnelighet faller utenfor kildevernets virkeområde etter en naturlig forståelse av vilkåret. Betydningen skrift som «tidsskrift» kan for noen framstå som en overført betydning. En formålsrettet tolkning av vilkåret, i lys av at bestemmelsen skal verne massemediene, er det likevel naturlig å legge til grunn en noe innskrenkende tolkning av uttrykket, slik at «skrift» forstås som nettopp periodiske utgivelser, slik som magasiner og aviser. At skriftene må være «trykt», tilsier fysiske eksemplarer som har gått gjennom trykkeriet. De fleste leser i dag slike

⁶³ At ordlyden «trykt skrift» står igjen i angivelsen av hovedregelen for kildevernet, vitner om at medielandskapet var svært annerledes da straffeprosessloven så dagens lys i 1981, da de tradisjonelle, etablerte mediene var omtrent de eneste mediene.

⁶⁴ Medieansvarslova §§ 8 og 9 om redaktørens straffe- og erstatningsansvar fungerer som et ris bak speilet. Se også Ot.prp. nr. 55 (1997–1998) side 17.

⁶⁵ Rt-1992-39 side 45. Straffeloven av 1905 § 10 la til grunn et bredere virkeområde av uttrykket som ville omfattet bøker. Vilket «trykt Skrift» ble definert som «Skrift, Afbildning eller lignende, der mangfoldiggjøres ved Trykken eller paa anden kemisk eller mekanisk Maade».

nyheter på nett.⁶⁶ I lys av dagens nærmest heldigitaliserte mediebilde, vil et mindretall av publikasjonene beskrives som trykte. Nettaviser vil likevel omfattes av bestemmelsen, se punkt 3.3 og behandlingen av vilkåret «annen medievirksomhet (...)» etter strpl. § 125 femte ledd.

Vilkåret «trykt skrift» er likevel blitt tolket utvidende av Høyesterett til å også gjelde bøker. Førstvoterende i Edderkoppsaken uttaler at det er «forholdsvis klart at bøker i sin alminnelighet faller utenfor rammen av § 209a. Det følger både av en naturlig tolking av bestemmelsen og av dens forhistorie».⁶⁷ Boka «Edderkoppen – Historien om en møbelhandler» dreier seg om den påstått nære kontakten mellom tjenestemenn i overvåkningspolitiet og tillitsvalgte i Arbeiderpartiet.⁶⁸ Boken anklagde overvåkningspolitiet for å drive med overvåkning på politisk grunnlag. Til tross for at bøker i sin alminnelighet ikke er å regne som «trykt skrift», har Høyesterett en pragmatisk tilnærming til lovteksten. Etter en gjennomgang av de relevante rettskildene konkluderer dommer Lødrup med at «[d]et er pressens funksjoner som skal vernes gjennom kildevernet og anonymitetsretten».⁶⁹ Førstvoterende uttaler videre at «[d]et vil etter min mening da virke kunstig å la det være avgjørende for kildevernet om journalistene i stedet for å presentere stoffet gjennom avis eller kringkasting, gir det ut i bokform»,⁷⁰ og at boken må «likestilles med de trykte skrifter som gir kildevern».⁷¹ Edderkoppsaken kan sies å være et tidlig tegn på at Høyesterett går forholdsvis langt for å verne journalistiske kilder. Rettsvirkningen av utfallet i Edderkoppsaken er likevel ikke at forfattere av bøker i alminnelighet kan påberope seg kildevernet.⁷² Bøker kommer i alle former og farger, og har i større grad enn aviser og skrifter et underholdningsformål, særlig skjønnlitterære bøker. At forfattere av rene skjønnlitterære verk skal kunne påberope seg kildevern er, i likhet med bøkene, ikke særlig virkelighetsnært, eller en aktuell problemstilling for den del.⁷³ For andre sakprosa-bøker gjør man en

⁶⁶ Undersøkelse utført av Kantar (tidligere TNS Gallup) «Lesing av papiraviser 2020/2021» viser at 74% leser digitale aviser daglig, mot 34% som leser papiraviser. Se: «mediebedriftene.no/siteassets/dokumenter/tall-og-fakta/lesertall/2021/15sept21/avisbarometeret-2020-2021-futsaeter-15-09-21.pdf» sitert 2. mai 2023.

⁶⁷ Rt-1992-39 side 46-47. Saken gjaldt et sivilt søksmål, og § 209a var forløperen til dagens § 22-11 i tvisteloven.

⁶⁸ Rt-1992-39 side 39

⁶⁹ Rt-2015-1286 avsnitt 48

⁷⁰ Rt-2015-1286 avsnitt 50

⁷¹ Rt-2015-1286 avsnitt 49

⁷² Se Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 30 der det ble fremhevet at «[a]vgjørelsen baserte seg på en konkret totalvurdering».

⁷³ En tilgrensende problematikk kan være skjønnlitterære verk med innslag av virkelighetsbeskrivelser. For videre lesing se artikkelen «Hvor går grensen mellom litterær fiksjon og virkelighetsutsagn?» av Geir Farner.

funksjonell tilnærming der man blant annet vurderer bokens grad av «samfunnskritisk og oppsøkende journalistikk» ved spørsmålet om kildevernet kan påberopes.⁷⁴

3.2 Andre pressemedarbeidere

Den neste kategorien er «andre som har fått kjennskap til forfatteren eller kilden gjennom sitt arbeid for vedkommende forlag, redaksjon, pressebyrå eller trykkeri» etter strpl. § 125 andre ledd. Med dette utvides personkretsen som kan påberope seg kildevernet fra kun redaktører til langt flere pressemedarbeidere. Tilknyttet de ulike virksomhetene kan det jobbe fotografer, nyhetsledere, vaksjefer og IT-konsulenter. I praksis vil den viktigste utvidelsen gjelde journalisters rett til taushet.⁷⁵ Journalister kan også gi kildene sine bindende løfte om anonymitet.⁷⁶

Utslagsgivende for om personen er innenfor lovens verna personkrets er om kjennskap til kilden er kommet «gjennom sitt arbeid» for vedkommende virksomhet. Dette sikrer et effektivt vern for kilden. Det er da uten betydning om vedkommende er fast ansatt, eller frilanser.⁷⁷ Like betydningsløst er det om vedkommende er journalist eller fotograf. Politiet kan dermed ikke anvende tvangsmidler mot en perifer ansatt i virksomheten, i håp om at vedkommende sitter på opplysninger om kildens identitet.

Når det gjelder journaliststudenter, er det uklart om disse kan påberope seg kildevernet. Trolig vil elever som er praktikanter hos mediebedrifter kunne påberope seg vernet jf. *Goodwin*, der praktikanten William Goodwin var blant den vernede personkretsen. Høyesterett gir heller ingen avklaring på spørsmålet i Rt-2003-28 (Studentfilm-saken) der studenter ved Høyskolen i Stavanger hadde filmet voldshandlinger i Stavanger sentrum i forbindelse med et filmprosjekt. Høyskolen anførte for Høyesterett at dersom studentene ikke kunne påberope seg vernet ville de ikke ha noen realistisk utdanning,⁷⁸ men Kjæremålsutvalget avviste saken siden det ikke var noen kilde å beskytte.⁷⁹

⁷⁴ Rt-2015-1286 avsnitt 48

⁷⁵ Lindahl side 91

⁷⁶ Lindhal side 91 til 92

⁷⁷ *Weber og Saravia mot Tyskland* der den ene klageren var frilansjournalist.

⁷⁸ Rt-2003-28 avsnitt 8

⁷⁹ Rt-2003-28 avsnitt 14

Pressemedarbeiderens rettighet kan etter en naturlig forståelse av lovteksten virke å være avledet fra redaktørens taushetsrett etter strpl. § 125 andre ledds formulering «[s]amme rett som redaktøren». Høyesterett klargjorde imidlertid i Edderkoppsaken at «den enkelte pressemedarbeider er gitt en selvstendig rett til å verne sine kilder».⁸⁰ Dette innebærer at journalister ikke behøver tillatelse fra sine sjefer og redaktører for å påberope seg vernet.

3.3 Medarbeidere i «annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting»

Den siste kategorien som angir den vernede personkretsen i strpl. § 125 er «medarbeidere» i «annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting» etter strpl. § 125 femte ledd. Denne kategorien åpner opp for at de som driver med utradisjonell journalistikk også kan påberope seg kildevernet, som dokumentarfilmskaperen i Rolfsen-saken.⁸¹ Mediebransjen har vært gjennom store forandringer de siste tiårene. At folks medievaner i større grad enn tidligere er rettet gjennom de sosiale mediene som Facebook og Twitter,⁸² har forenklet distribusjonsmulighetene til såkalte alternative medier som Document.no, Resett.no og Steigan.no.⁸³ Nisje og bransjemedier har også hatt en framvekst de senere årene.⁸⁴ Subjekt.no sine saker er for det meste fra kulturlivet, Khrono.no dekker studentlivet, mens Rett24.no følger nasjonal og internasjonal rett.

Kategorien ble tilføyd strpl. § 125 sammen med vedtagelsen av tvl. § 22-11 tredje ledd bokstav b. I forarbeidene uttaler departementet at tilføyelsen «innebærer en viss utvidelse av fritaksregelen».⁸⁵ I utredningen heter det at utvidelsen av regelens personelle nedslagsfelt «tar sikte på å fange opp den medievirksomhet som ikke er kringkasting eller avis i tradisjonell

⁸⁰ Rt-1992-39 side 47

⁸¹ NOU 2001:32 bind B side 963

⁸² Undersøkelse av Statistisk sentralbyrå «Ni av ti nordmenn bruker sosiale medier», publisert 1. mars 2023. URL: «ssb.no/teknologi-og-innovasjon/informasjons-og-kommunikasjonsteknologi-ikt/statistikk/bruk-av-ikt-i-husholdningene/artikler/ni-av-ti-nordmenn-bruker-sosiale-medier», besøkt 8. mai 2023

⁸³ NOU 2022:9 side 250. Resett er i dag nedlagt.

⁸⁴ NOU 2022:9 side 250

⁸⁵ Ot.prp. nr. 74 (2005–2006) side 93

forstand, men hvor formålet er å spre informasjon og være et debattforum mv. på samme måte som gjennom aviser og kringkasting».⁸⁶

Det er verdt å merke seg at det i norsk rett opereres med et medienøytralt prinsipp.⁸⁷ Dette innebærer at kildevernet gjelder uavhengig av publiseringsplattform. Innholdet, ikke formen eller hvor innholdet publiseres, er avgjørende for om kildevern kan påberopes. Dermed er ikke plattformen begrenset til kringkasting, radio eller «trykt skrift» etter § 125 første ledd. Som en konsekvens er da nettaviser, podkaster, videoblogger, innlegg på sosiale medier og lignende innenfor den beskyttede mediekretsen.

Bestemmelsen tilsier at hva som utgjør en verna «medievirksomhet» i stor grad avhenger av om mediebedriften har «samme formål som aviser og kringkasting» etter strpl. § 125. Et spørsmål er om vurderingen skal gjøres ut fra den konkrete reportasjen, artikkelen eller publikasjonen, eller medievirksomheten sett under ett. Ettersom lovteksten knytter seg til selve virksomheten og dens formål, ikke den konkrete publikasjonen, tilsier lovteksten en generell tilnærming av virksomheten, ikke den konkrete publikasjonen.

I forarbeidene til tvisteloven tas det til orde for at det må gjelde både et redaktøransvar og krav om periodisk utgivelse for medievirksomheten.⁸⁸ Disse kravene legger opp til en generell vurdering. Det må derfor vurderes om forarbeidsuttalelsene er uttrykk for gjeldende rett.

At kravene ikke følger av lovtekst, men kommer fram i en utredning med lav rettskildemessig vekt, er overordnet et argument for at uttalelsene ikke er nødvendig å ta til følge.⁸⁹

Det heter i forarbeidene at sentrale kriterier er om virksomheten «har en ledende person med oppgaver tilsvarende en ansvarlig redaktør, og om den fremtrer som en kilde for løpende informasjon og debatt».⁹⁰ Ulrik Rolfsen og Adel Khan Farooq drev med et selvstendig prosjekt. De var ikke underlagt noen redaksjon og hadde ingen periodisk utgivelse. Ingen av disse momentene ble problematisert i Rolfsen-saken. Det ble snarere gjort en konkret vurdering. I avsnitt 49 av kjennelsen heter det at det ikke er «bestridt at As filmprosjekt er

⁸⁶ NOU 2001:32 bind B side 963

⁸⁷ Lindahl side 76

⁸⁸ NOU 2001:32 bind B side 963 til 964. Se også Rt-2010-1381 avsnitt 38

⁸⁹ Siden den avledede demokratiske legitimiteten til forarbeidene gjennomgående svekkes jo lenger vekk fra lovvedtagelsestidspunktet, har slike uttalelser gjennomgående lavere rettskildemessig vekt enn eksempelvis en innstilling eller proposisjon. Uttalelsene fra NOU 2001:32 bind B er heller ikke nevnt i senere i lovgivningsprosessen.

⁹⁰ NOU 2001:32 bind B side 963 til 964

omfattet av dette formålet». «[F]ormålet» er en henvisning til det journalistiske formålet etter strpl. § 125 femte ledd «samme formål som aviser og kringkasting».

Når det gjelder forarbeidenes uttalelser om periodisk utgivelse poengterer Høyesterett uttrykkelig i Studentfilm-saken at «bestemmelsens anvendelse [ikke] er begrenset til medieforetak med jevnlig utgivelse».⁹¹ Høyesterett vurderer publikasjonene og deres formål konkret. De blir ikke satt inn i noen større kontekst. Likevel viser Rt-2010-1381 (Runestein-saken) at tilstedeværelse av en ansvarlig redaktør, i form av samtidsredigering av kommentarfeltet til artikler på nettavisen DinSide, var et moment som talte for at medievirksomheten var omfattet av det personelle virkeområdet.⁹²

Uttalelsene i forarbeidene om redaktøransvar og periodisk utgivelse er etter dette ikke noe krav, men momenter i vurderingen av om strpl. § 125 kan anvendes.

I litteraturen hevder Aarli at det kan utledes et profesjonalitetskrav utfra ordlyden av «medievirksomhet» etter strpl. § 125 femte ledd.⁹³ Dette tilsier en mer generell vurdering, der formålet med den konkrete publikasjonen kommer i bakgrunnen. Det må derfor vurderes om det skal foretas en vurdering av virksomhetens grad av profesjonalisering etter gjeldende rett.

Aarli vektlegger at de tradisjonelle mediehusene er gitt særbehandling i møte med myndighetene, nettopp fordi de utgjør et ansvarlig mottakersystem. De tradisjonelle mediene er i tillegg underlagt PFU som skal overvåke og fremme den etiske og faglige standarden i norsk presse utfra Vær Varsom-plakaten. PFU fungerer som en selvjustisinstitusjon i pressen og et klageorgan for omtalte personer og virksomheter.⁹⁴ Presseetikk og rolleforventning til journalisten utgjør utvilsomt en viktig del av begrunnelsen bak kildevernet.

I Rolfsen-saken er dette derimot et moment som kommer inn i den konkrete interesseavveiningen, ikke hvorvidt regelen skal anvendes eller ei. Høyesterett uttaler i avsnitt 74 av kjennelsen at «[e]tter EMDs praksis har det betydning for

⁹¹ Rt-2003-28 avsnitt 14 med henvisning til Edderkoppsaken der det heller ikke dreide seg om noen periodisk utgivelse.

⁹² Rt-2010-1381 avsnitt 38

⁹³ Aarli side 413

⁹⁴ Aarli side 414

forholdsmessighetsvurderingen om journalisten har opptrådt med nødvendig objektivitet».⁹⁵ At Ulrik Rolfsen ikke var tilknyttet noe presseetisk selvdømmeorgan ble ikke vektlagt.

For nedslagsfeltet til regelen ble det i forarbeidene vektlagt at forfattere av bøker ikke har noen felles selvdømmeordning, slik de etablerte mediene har.⁹⁶ Derfor har de ikke i alminnelighet noen automatisk rett til å påberope seg vernet. Rettspraksis har likevel vist at noe slikt profesjonalitetskrav ikke kan oppstilles. Både Edderkoppsaken og Rolfsen-saken viser at det gjøres en funksjonell tilnærming av publikasjonens journalisme. Virksomhetens grad av profesjonalisering tillegges ikke noe vekt i vurderingen.

På samme måte som med forarbeidenes krav om redaktøransvaret og periodisk utgivelse, kan det dermed ikke oppstilles noe profesjonalitetskrav. Graden av profesjonalitet kan derimot inngå som et moment som taler for at virksomheten er innenfor kildevernets anvendelsesområde.

Samlet sett skal det gjøres en konkret vurdering av selve publikasjonen medarbeideren i «annen medievirksomhet» er tilknyttet.⁹⁷ Spørsmålet er deretter hvorvidt denne publikasjonen «i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting» etter strpl. § 125 femte ledd.

Det finnes ingen samordnede formål for aviser og kringkasting. I lys av begrunnelsen for kildevernet, kan en formålsrettet tolkning tilsi at det er den samfunnskritiske journalistikken som opplyser allmennheten om kritikkverdige forhold som er vernet. Dette støttes av at det i den konkrete vurderingen i Edderkoppsaken uttales på side 47 at det er «pressens funksjoner som skal vernes gjennom kildevernet». Dommer Ringnes' begrunnelse for at Rolfsen sitt filmprosjekt var i kjernen av undersøkende journalistikk, var at prosjektet «griper fatt i et sentralt og presserende samfunnsproblem hvor allmenheten og myndighetene har behov for kunnskap og innsikt».⁹⁸

Alt i alt, vil dermed en medarbeider være innenfor den vernede personkretsen etter strpl. § 125 femte ledd dersom publikasjonen har en tilstrekkelig grad av journalistisk formål.

⁹⁵ Tilsvarende ble det i Rt-1993-982 (Ulvejaktsaken) vektlagt i disfavør av kildevernssinngrep at «befatning med saken har vært motivert av anerkjente journalistiske hensyn» se side 985.

⁹⁶ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 15

⁹⁷ Eller som i Rt-2015-1286, arbeidet fram mot publisering.

⁹⁸ Rt-2015-1286 avsnitt 70

4 Hvilke type opplysninger er vernet?

Rettsobjektet

4.1 Utgangspunkter

Dersom en journalist er innenfor den vernede personkretsen, er neste steg for å avgjøre om kildevernet kommer til anvendelse, hvorvidt opplysningene journalisten sitter på er vernet. En journalist kan sitte på store mengder informasjon fra en kilde. Opplysningene kan knytte seg til alt fra lekkede opplysninger fra lønnsforhandlinger til at en leder i politiet tok personlige hensyn i etterforskningen av en alvorlig kriminalsak. Kildevernet har tradisjonelt vært tolket relativt snevert i norsk rett, slik at det utelukkende er identiteten til kilden som er vernet, ikke annet ikke-identifiserende bevismateriale journalisten skulle sitte på.⁹⁹ Hovedregelen for kildevernet er i strpl. § 125 første ledd formulert som at journalisten «kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er (...) kilde for opplysninger». En naturlig forståelse av regelen tilsier at det er kildens identitet som er vernet, jf. «hvem som er (...) kilde». Dermed vil informasjon som ikke kan avsløre kildens identitet omfattes av vitneplikten etter strpl. § 108. I Rt-1997-1734 (Basehopp-saken) bekrefter Høyesterett at kildevernregelen «utelukkende [verner] identiteten til kilden, den verner ikke andre opplysninger som er gitt en journalist».¹⁰⁰ Saken gjaldt en journalist som var med lokale basehoppere da de ulovlig gikk inn på en fabrikkområde og hoppet fra en silo. Beslaget knyttet seg til journalistens videomateriale fra episoden. Politiet visste hvem basehopperne var, men ikke hvordan inntrengerne kom seg inn på området. Opplysninger som viser allerede kjente kilder faller altså utenfor kildevernet.

Bevisfritaksregelen gjennom kildevernet gir ikke bare en taushetsrett foran domstolene om «spørsmål» som direkte avslører kilden, men også spørsmål som indirekte kan avsløre kilden. I Edderkoppsaken uttaler Høyesterett at «[k]ildevernet må gå så langt at det heller ikke kan stilles spørsmål hvor formålet ikke er å komme på spor etter kilden, men hvor det kan bli resultatet».¹⁰¹

⁹⁹ Rt-1997-1734 (Basehopp-saken)

¹⁰⁰ Side 544. Se også Rt-1999-532 (Notatblokksaken) der journalistens hadde notert innholdet i samtalene med to vitner i en straffesak.

¹⁰¹ Rt-1992-39 side 51

Videre er ikke bevisfritaket begrenset til kun spørsmål fra domstolene. Kildevernet som bevisfritaksregel gjelder som nevnt også på etterforskningsstadiet. Alle bevis som kan identifisere kilden er omfattet. Det kan dreie seg om en notatblokk,¹⁰² utlevering av IP-adresse,¹⁰³ lydopptak,¹⁰⁴ eller videoopptak.¹⁰⁵ Denne rettstilstanden kommer klarere frem av ordlyden i tvl. § 22-11 der det står at pressemedarbeideren «kan nekte å gi tilgang til bevis om hvem som er (...) kilden for opplysninger». Politiet kan forstå hvem kilden er indirekte ved å få opplysninger som gjør at de kommer på spor av kilden. I forarbeidene er det lagt til grunn at opplysninger som kan føre til indirekte identifisering er vernet.¹⁰⁶ Slike opplysninger kan knytte seg til stemmegjenkjenning, video som kan vise tydelig karakteristiske trekk ved kilden, slik som kjønn, høyde, hår, hudfarge og klær. Også personlig data som adresse, telefonnummer, arbeidsplass og lignende er beskyttet for å gi et effektivt vern. Som et resultat av dette har journaliser et sterkt vern mot beslag av realbevis som kan avsløre kildene.¹⁰⁷ Etter Rolfsen-saken er det også klart at vernet ikke bare gjelder beslag som har til formål å avsløre kilden, men også der dette må antas å være en sannsynlig følge av beslaget.¹⁰⁸ Dommer Ringnes uttaler at «[e]tter EMDs praksis anses ransaking og beslag som et mer drastisk inngrep enn et krav om å opplyse navnet på en kilde, fordi politiet gjennom dette kan få tilgang til all dokumentasjon som journalisten besitter».¹⁰⁹

4.2 Kan kildevernet beskytte ikke-kildeavslørende upublisert materiale?

Det er ikke tvilsomt at upublisert materiale som kan avsløre kilder er omfattet av kildevernet.¹¹⁰ Etter Rolfsen-saken er det klart at den materielle kildevernregelen er noe utvidet. Det heter i avsnitt 57 at etter «EMDs praksis kan i spesielle tilfelle også upublisert materiale som ikke inneholder informasjon som kan føre til avsløring av en kildes identitet,

¹⁰² Rt-1999-532

¹⁰³ Rt-2010-1381

¹⁰⁴ Rt-2007-1507

¹⁰⁵ Se blant annet Rt-2015-1286, Rt-1997-1734 eller *Nordisk Film*

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 15

¹⁰⁷ Behandles i punkt 1.2.

¹⁰⁸ Rt-2015-1286 avsnitt 55

¹⁰⁹ Rt-2015-1286 avsnitt 55

¹¹⁰ Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 39 til 40. Mye journalistisk innhold, kanskje særlig rettet mot lukkede miljøer, kan ta lang tid å produsere. Dersom kildene hadde stått uten beskyttelse fram til publisering, ville regelen gi et reelt svakt vern.

nytte et visst vern». Høyesterett viser til EMD-saken *Nordisk Film mot Danmark* og begrunner vernet med at «EMD fastslo at selv om materialet ikke inneholdt kildeopplysninger, og mistenktes identitet var kjent for politiet, kunne selve plikten til overlevering ha skadevirkninger – en «chilling effect» – for pressens ytringsfrihet». ¹¹¹¹¹² Med dette vil materiale som tradisjonelt falt utenfor kildevernet, etter forholdene falle innenfor kildevernet. ¹¹³ Avgjørende er om det er tale om et spesielt tilfelle. Ethvert inngrep i pressefriheten vil kunne ha en nedkjølende effekt på pressens tilgang på kilder, være seg utleveringspålegg som i Basehopsaken, ransaking og beslag som i Rolfsen-saken eller skjulte tvangsmidler slik som kommunikasjonskontroll. Hva som skal regnes som et spesielt tilfelle er ikke klarlagt verken i lov, forarbeider eller rettspraksis. Det må sannsynligvis gjøres en konkret vurdering fra sak til sak. Et relevant moment i vurderingen er trolig om det aktuelle materialet «griper fatt i et sentralt og presserende samfunnsproblem hvor allmenheten og myndighetene har behov for kunnskap og innsikt», slik som Høyesterett vektla i Rolfsen avsnitt 79. Utover slike tilfeller vil trolig de delene av publikasjonen som ikke avslører kilden aldri kunne nyte kildevernet.

Hvem som er «kilde» er ikke definert i straffeprosessloven. Kildebegrepet forstås som personen journalisten har fått informasjonen fra. Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen har fulgt definisjonen fra Ministerkomiteen til Europarådet sin Rekommandasjon nr. 7 (2000) i flere saker. ¹¹⁴ Der blir «source» definert som «any person who provides information to a journalist». ¹¹⁵ Kommentarene til rekommandasjonen uttaler at «a wide interpretation is necessary». ¹¹⁶ Likevel har EMD i sin avvisningskjennelse *Stichting Ostade Blade mot Nederland* satt skranker for hva de anser som en kilde som fortjener beskyttelsen kildevernet gir. ¹¹⁷ Det ble lagt til grunn en snever tolkning av kilde-begrepet, begrunnet med at kildens motivasjon ikke var å informere allmennheten om informasjon de var berettiget å vite. Saken gjaldt gruppen Earth Liberation Front som påtok seg ansvaret for en rekke bombebrev i Nederland. Det heter i avsnitt 65 at «the magazine's informant was not

¹¹¹ *Nordisk Film & TV A/S mot Danmark*, avvisningskjennelse 8. desember 2005 (klagesak 40485/02)

¹¹² Rt-2015-1286 avsnitt 57

¹¹³ For motsatt konklusjon se Schei m.fl. i Juridika sin lovkommentar til tvl. § 22-11. URL: «<https://juridika.no/lov/2005-06-17-90/%C2%A722-11/kommentar>», besøkt den 6. mai 2023. I kommentaren heter det at det er «mest naturlig å anse [bevisfritak for upublisert materiale av ikke-kildeavslørende materiale] som et mulig ulovfestet bevisfritak forankret direkte i EMK artikkel 10 som et tilbygg til kildevernet etter tvisteloven § 22-11 og strpl. § 125».

¹¹⁴ Se blant annet *Nagla mot Latvia* avsnitt 81

¹¹⁵ Appendix to Recommendation No. R (2000) 7, Definitions, bokstav c

¹¹⁶ *Nagla mot Latvia* avsnitt 33

¹¹⁷ *Stichting Ostade Blade mot Nederland*, avvisningskjennelse 27 mai 2014 (klagesak 8406/06)

motivated by the desire to provide information which the public were entitled to know». Det kan stilles spørsmål om en slik innskrenkende tolkning representerer gjeldenende rett. For det første kan slike forhold på kildens side brukes til å avskjære taushetsretten etter den konkrete interesseavveiningen etter strpl. § 125 tredje ledd.¹¹⁸ For det andre taler hensynet til den frie og kritiske pressens funksjon i et demokratisk samfunn for at domstolene burde være svært forsiktige med å bedømme hva allmennheten er berettiget til å vite og ikke. Aarli argumenterer treffende når hun skriver at «et premiss for kildebeskyttelse er at mediene har en samfunnsfunksjon som uavhengige kontrollører av offentlige myndigheter. Rettssystemets vurderinger av hvilke opplysninger allmennheten er tjent med at er skjult, kan derfor ikke uten videre legges til grunn».¹¹⁹

4.3 Grunnvilkårene for at materialet er beskyttet

Det er i teorien lagt til grunn av Øyen at tre grunnvilkår må være innfridd for at informasjon skal være beskyttet av kildevernregelen i strpl. § 125.¹²⁰ Etter ordlyden i første ledd andre punktum følger det både et betroelseskrav jf. «betrodd», samt et formålskrav jf. «til bruk i denne virksomheten». Videre faller publisert eller allment kjent informasjon utenfor vernet. Slik informasjon er uansett tilgjengelig.¹²¹

At opplysningen må være «betrodd» tilsier at journalisten får informasjonen under forutsetning om at kilden skal forbli anonym.¹²² I forarbeidene uttales det om vilkåret at «kilden har regnet med at hans navn ikke skulle gjøres kjent».¹²³

Fram til innføringen av dagens straffeprosesslov i 1981 kunne en journalist kun påberope seg kildevernet dersom opplysningene fra kilden var publisert. Dette syntes lite hensiktsmessig. Bakgrunnen for lovendringen var at en ansatt i avisen Tromsø etter tips om alkoholpåvirket mannskap på rutefly, først kontakten politiet om opplysningene før han rakk å publisere opplysningene i morgendagens avis grunnet den overhengende faren mannskapet utgjorde.

¹¹⁸ Se punkt 5.3.3. I denne typen saker hvor kilden ikke har til hensikt å opptre som kilde, men snarere bruke media som et talerør er det klart at innholdet fra kilden er mindre beskyttelsesverdig.

¹¹⁹ Aarli side 427

¹²⁰ Øyen side 386

¹²¹ Øyen side 423

¹²² Øyen side 423

¹²³ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 11. Se også Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) side 148 som tilslutter seg mindretallet i Strpl.Innst. (1969) side 208. Det heter at «kilden har regnet med at hans navn ikke skulle utleveres og at opplysningene skulle brukes i pressevirksomheten, i vedkommende sin virksomhet som pressemann».

Redaksjonssekretæren nektet å følge påtalemyndighetens pålegg om å oppgi kilden. Saken gikk helt til Høyesterett, og utfallet i Kjæremålsutvalget ble at kildevernregelen ikke kom til anvendelse.¹²⁴ Endringen skjedde derfor for at pressemedarbeidere ikke behøvde å først publisere innhold, for å så måtte gå til myndighetene med informasjonen.

Hva kilden opplyser om, og hva journalisten velger å publisere er ikke alltid sammenfallende. Det kan være ulike grunner til at mediene ikke publiserer opplysninger de kjenner til.¹²⁵ Kanskje er ikke informasjonen relevant for vinklingen av reportasjen. Andre grunner kan være at journalisten ikke kan gå god for holdbarheten av opplysningene, at publisering kan skade etterforskning eller tredjepersoner.¹²⁶ Eller så kan kilden brukes for å vurdere holdbarheten av en annens kilde sine opplysninger.¹²⁷ På denne bakgrunn ble strpl. § 125 første ledd andre punktum utformet slik at betroelseskravet skulle gjelde upubliserede opplysninger jf. «andre opplysninger» i strpl. § 125 første ledd andre punktum.

Likevel er det antatt at betroelseskravet også gjelder for publiserte opplysninger.¹²⁸ Kildevernet skal beskytte tillitsforholdet mellom journalisten og kilden for å legge til rette for større tilgang i lukkede kretser. Dersom en slik betroelse ikke foreligger, fortjener heller ikke kilden vernet bevisfritaket gir, selv om opplysningene er publisert. Som nevnt skal kildevernet oppmuntre kilder med å kontakte pressen for å gi journalistene, og dermed allmennheten, tilgang på informasjon de ellers ikke ville fått. Dersom det ikke foreligger noen betroelsessituasjon, har argumentet vært at opplysningene ikke fortjener den samme beskyttelse som materiale som har kommet fram etter en betroelse.¹²⁹

I forlengelsen av betroelseskravet er det tradisjonelle synet at en journalist sine egne iakttagelser faller utenfor kildevernet. I Rt-1992-407 (Folkebevegelse-saken) begjærte påtalemyndigheten videoopptak fra NRKs fotograf utlevert til politiet. Fotografen hadde filmet voldshandlinger som oppstod under en motdemonstrasjon til Folkebevegelsen mot innvandring sitt årsmøte i Kristiansand. Kjæremålsutvalget uttaler at «[r]etten til å nekte å svare på spørsmål etter denne bestemmelse gjelder imidlertid bare mottatte opplysninger, ikke

¹²⁴ Rt-1966-176 (Klepsland-saken)

¹²⁵ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 10

¹²⁶ Lindahl side 97

¹²⁷ Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) side 148 som tilsluttet seg mindretallet i Strpl.Innst. (1969) side 208. Det uttales at «bakgrunnsinformasjon for journalisten, f.eks. til bruk for vurderingen av påliteligheten av de opplysninger som tenkes offentliggjort» er omfattet.

¹²⁸ Øyen side 423 og Aarli 427

¹²⁹ Aarli side 428

egne iakttagelser» jf. side 408. I Rt-1996-1375 (MC-klubb) var Høyesterett tydelige da de poengterte at en frilansjournalist ikke stod «i en annen stilling enn en hvilken som helst person som tar bilder av en hendelse de kommer over» og utleveringsplikten ble opprettholdt.¹³⁰

Etter *Nordisk Film* må kravet om betroelse imidlertid nyanseres noe, som et resultat av at upublisert innhold som ikke kan avsløre kilder for politiet også kan være omfattet.¹³¹ Det må legges til grunn at også egne iakttagelser i spesielle tilfeller kan være omfattet av kildevernet. Likevel poengterer EMD at graden av beskyttelse for kilder som ikke har betrodd opplysninger til journalisten er lavere. Det heter at «the Court is not convinced that the degree of protection under Article 10 of the Convention to be applied in a situation like the present one can reach the same level as that afforded to journalists, when it comes to their right to keep their sources confidential, notably because the latter protection is two-fold, relating not only to the journalist, but also and in particular to the source who volunteers to assist the press in informing the public about matters of public interest».¹³² Hvorvidt kilden aktivt har hjulpet pressen ved å informere allmennheten om forhold av offentlig interesse er avgjørende for graden av beskyttelse informasjonen har.

Etter gjeldende rett er det derfor grunnlag for å hevde at det ikke foreligger et absolutt betroelseskrav.¹³³ I praksis må det derfor opereres med en utvidende tolkning av vilkåret «betrodd» i strpl. § 125 første ledd andre punktum, der det i spesielle tilfeller tillates at betroelse ikke foreligger. Når Høyesterett uttaler i Rolfsen-saken at upublisert, ikke-kildeavslørende opplysninger kan verne kilden er det begrunnet med at også slike pålegg kan ha en nedkjølende effekt på pressefriheten.¹³⁴ Dersom det ikke foreligger en betroelse, er kildevernet langt svakere enn ellers, og kan kun tilkjennes i spesielle tilfeller. Som tidligere nevnt må slike spesielle tilfeller anses å være i den innerste kjerne av undersøkende journalistikk, og at utover disse spesielle tilfellene gjelder det et betroelseskrav. Det må i tillegg understrekes at selv i slike ikke-betroelsessituasjoner er vernet «imidlertid svakere enn det tradisjonelle kildevernet».¹³⁵

¹³⁰ Rt-1996-1375 side 1377

¹³¹ Rt-2015-1286 avsnitt 57

¹³² Rt-2015-1286 avsnitt 57 som siterer *Nordisk Film* side 11

¹³³ Øyen side 423

¹³⁴ Rt-2015-1286 avsnitt 57

¹³⁵ Rt-2015-1286 avsnitt 57

Videre må betroelsen være gitt «til bruk i hans virksomhet» jf. strpl. § 125. En naturlig forståelse av formuleringen tilsier at hva kilden har fortalt, overlevert eller påvist må være til bruk i den journalistiske virksomheten.

Forarbeidene understreker at kommersiell virksomhet faller utenfor kildevernet.¹³⁶ I Rt-1976-1219 (Annonse-saken) bekreftet Høyesterett at kildevernet ikke gir beskyttelse for annonsedelen av avisens virksomhet. På side 1222 heter det at «[d]et er tale om krav som bare berører avisens forretningsvirksomhet som annonseorgan. De sider ved avisdriften som i første rekke kan begrunne en adgang til kildebeskyttelse, berøres ikke av kravene. Når det gjelder annonsørens forventninger om å kunne bevare sin anonymitet, og avisens interne instruks om taushetsplikt for funksjonærene, kan jeg ikke se at avisen står i noen særstilling i forhold til andre næringsdrivende som har kundeforhold basert på diskresjon». Det kan i denne forbindelse problematiseres at mange av de etablerte mediehusene i Norge i dag selger reklamer fordekt som redaksjonelt innhold.¹³⁷

Utfallet av Annonse-saken betyr likevel ikke at det kun er redaksjonelt innhold i tradisjonell forstand som er omfattet av kildevernregelen i strpl. § 125. Runestein-saken åpner opp for at også innlegg i kommentarfeil på nettaviser som er gjenstand for samtidsredigering er omfattet. *Standard Verlagsgesellschaft MBH mot Østerrike (nr. 3)* gjaldt pålegg mot en nettavis om å utlevere identifiserende informasjon om en anonym bruker som hadde publisert støtende innhold i nettavisens kommentarfelt.¹³⁸ EMD understreker i saken at slik anonymitet ikke er en absolutt rettighet. Når Domstolen likevel kommer til at pålegget var konvensjonsstridig, knytter det seg til at selve innholdet i ytringene ikke var kvalifisert hatefulle til å gjøre inngrep i ytringsfriheten.¹³⁹

Til sist vil informasjon som allerede er publisert eller allment kjent falle utenfor vernet.¹⁴⁰ Slik informasjon er tilgjengelig for alle og enhver, inkludert politiet. Bruk av slike opplysninger vil dermed ikke utgjøre noe inngrep i kildevernet.

¹³⁶ Ot. prp. nr. 28 (1950) side 35

¹³⁷ Lindahl side 16. Se også NOU 2022:9 side 260 der kommisjonen foreslår et tydeligere skille mellom redaksjonelt og kommersielt stoff i mediene.

¹³⁸ *Standard Verlagsgesellschaft MBH mot Østerrike (nr. 3)*, dom 7. desember 2021 (klagesak 39378/15)

¹³⁹ *Standard Verlagsgesellschaft MBH mot Østerrike (nr. 3)* avsnitt 95

¹⁴⁰ Øyen side 423

5 Vilkårene for å gjøre inngrep i kildevernet

5.1 Innledning

Dersom både journalisten er innenfor den vernede personkretsen, og opplysningene fra kilden er innenfor det materielle virkeområdet til strpl. § 125, kommer regelen til anvendelse.

Utgangspunktet er at kildevernet skal bestå. Er straffesaken ennå på etterforskningsstadiet, består neste steg for politiet, i deres jakt på å avsløre kildens identitet, av hvorvidt vilkårene for å gjøre inngrep etter strpl. § 125 tredje ledd er innfridd. Terskelen er gjennomgående høy. Dersom det dreier seg om opplysninger som er av samfunnsmessig betydning, er kildevernet nær absolutt.¹⁴¹ To kumulative grunnvilkår må være innfridd etter strpl. § 125 tredje ledd.

Opplysningene må under alle omstendigheter være av «vesentlig betydning» for oppklaring av saksforholdet. I tillegg skal «viktige samfunnsinteresser» tilsi at det gjøres inngrep i kildevernet.¹⁴² Er disse grunnvilkårene innfridd skal domstolen avslutningsvis gjøre en helhetlig interesseavveining, og denne avveiningen må følge EMK artikkel 10 og EMD sin praksis.¹⁴³ I den avsluttende avveiningsvurderingen, må det etter *Goodwin* som nevnt foreligge altoverveiende interesseovervekt for at kildevernet skal vike, og det vektlegges om inngrepet vil ha en nedkjølende effekt på pressens adgang på kilder. Etter forarbeidene må det være «betydelig interesseovervekt», og inngrep er kun aktuelt når «meget tungtveiende hensyn» er til stede.¹⁴⁴

Ettersom et inngrep i kildevernet er et inngrep i ytringsfriheten, må det etter *Sunday Times mot Storbritannia* (nr. 2) foreligge et «pressing social need», at myndighetene godtgjør en begrunnelse som er «relevant and sufficient» og at inngrepet i seg selv er «proportionate to the legitimate aim pursued».¹⁴⁵

¹⁴¹ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 5. Det heter at «[s]ærlig gjelder dette der det er avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få frem; kildevernet må da være nær absolutt».

¹⁴² Se strl. § 125 og Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 5 til 6

¹⁴³ Høyesterett uttaler i Rt-2015-1286 at «[d]ersom grunnvilkårene i straffeprosessloven § 125 tredje ledd for å gjøre unntak fra kildevernet er oppfylt, skal det foretas en interesseavveining, og vurderingen må foretas i samsvar med EMK artikkel 10 og EMDs praksis». Se også Rt-2004-1400 avsnitt 46.

¹⁴⁴ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 27

¹⁴⁵ *Sunday Times mot Storbritannia* (nr. 2), dom 26. november 1991 (klagesak 6538/74) avsnitt 50

5.2 Grunnvilkårene etter strpl. § 125 tredje ledd

5.2.1 «[V]esentlig betydning for sakens oppklaring»

Under alle omstendigheter må avsløringen av kildens identitet sterkt bidra til oppklaring av den aktuelle saken. Avsløring av kildens identitet kan være av betydning på ulike måter for opplysningen av en straffesak. Identifisering kan være avgjørende for å vurdere holdbarheten av opplysningene som er kommet frem i pressen. Et annet alternativ kan være at politiet ønsker ytterligere forklaringer fra kilden om opplysningene han eller hun har delt med pressen. Et tredje alternativ kan være at kilden selv er i politiets søkelys som mistenkt.¹⁴⁶ Likevel kan det ikke leses ut et krav om at opplysningene skal lede til oppklaring av saken.¹⁴⁷ Videre vil avsløring av kildens identitet ikke tillates dersom saken kan løses ved intern granskning.¹⁴⁸

Opplysningen må bidra sterkt til oppklaring jf. «vesentlig betydning». En naturlig forståelse av «for sakens oppklaring» tilsier at det er den konkrete saken, ikke for en større og mer generell etterforskning av for eksempel et terrormiljø. At opplysningene må gjelde den konkrete saken ble også fremhevet i forbindelse med revisjonen av straffeprosessloven.¹⁴⁹ I Rolfsen-saken gjaldt den konkrete straffesaken attenåringens forsøk på å slutte seg til IS.¹⁵⁰ PST kunne ikke begrunne inngrepet i kildevernet utfra at videomaterialet var av interesse for en mer generell terrorforebygging i Norge. På bakgrunn av en telefonsamtale mellom Rolfsens journalist Adel Khan Farooq og den fremtredende islamisten om at opptakene måtte holdes skjult for PST, ble materialet i Rolfsen-saken ansett som viktige i den konkrete straffesaken mot den pågrepne 18-åringen. Samtalen inneholdt lovnader om at «kompromitterende uttalelser vil bli redigert bort».¹⁵¹ Hva som så utgjør «vesentlig betydning» vil variere sterkt fra sak til sak, og bevisbildet politiet eller domstolen har fra før. Følgelig er vilkåret dynamisk utfra de faktiske forholdene i saken. Likevel legger ordlyden av

¹⁴⁶ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 11

¹⁴⁷ Se også Rt-2002-489 side 492

¹⁴⁸ Appendix to Recommendation (2000) 7 kapittel II, punkt 32

¹⁴⁹ NOU 1988:2 side 18. I samme baner argumenterer Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 24 når det uttales at «[d]et avgjørende blir ikke den foreliggende samfunnsinteresses vekt i sin brede alminnelighet, men om den foreliggende samfunnsinteresse etter forholdene i det konkrete tilfellet finnes å ha tilstrekkelig vekt til at den oppveier de hensyn som taler for et kildevern i samme tilfelle».

¹⁵⁰ Tiltalen knyttet seg til den gamle straffelovens § 147d om deltagelse og rekruttering til terrororganisasjon.

¹⁵¹ Rt-2015-1286 avsnitt 76

«vesentlig» opp til en høy terskel. Nettopp for å verne kildene, kan ikke ethvert positivt bidrag i etterforskningen aktualisere inngrep i kildevernet.

I Rt-2004-1400 (Dørvakt-saken) hadde Bergens Tidene publisert flere artikler om det tette båndet mellom byens kriminelle nettverk og dørvaktene på noen av byens utesteder. I tillegg kritiserte avisen politiets passivitet om forholdene de lot utspille seg. Politiet antok at en av deres egne var kilde for opplysningene, og en intern etterforskning ble igangsatt for å finne den skyldige informant. Siden politiets kontrollorgan hadde gjort mange avhør og undersøkelser på å røyke ut den skyldige uten hell, ble vesentlighetskravet ansett innfridd.¹⁵² Høyesteretts argumentasjonsmønster er av Aarli i litteraturen tatt til inntekt for at vesentlighetskravet anses innfridd, dersom kilden ikke kan avsløres på annen praktikabel måte.¹⁵³ I forarbeidene er det lagt til grunn at «[f]or at vitneplikt skal kunne pålegges må likevel forholdene være slik at ikke de samme samfunnsinteresser kan varets tilfredsstillende på annen måte enn ved en slik oppklaring som kan oppnås ved at kilden røpes».¹⁵⁴

I Rt-2013-1290 (Brennpunkt-saken) hadde journalister fått tilbud om å kjøpe taushetsbelagte opplysninger fra etterforskningen av 22-juli-terroren fra en involvert advokat. Redaksjonen avsto tilbudet og kontaktet politiet om advokatens korrupsjonsforsøk. Politiet ønsker å vite hvem den aktuelle advokaten var, men dette nektet Brennpunkt-redaksjonen å opplyse om med henvisning til kildevernregelen i strpl. § 125. Førstvoterende uttaler at avgjørende for om vilkåret er innfridd er om etterforskningen «står i stampe», slik at pålegg om vitneplikt eller tillatelse av bruk av tvangsmiddel kan bidra til «verdifulle spor».¹⁵⁵

I Rolfsen-saken stadfester Høyesterett at lagmannsretten la til grunn en lav terskel for å akseptere bevisets verdi. Lagmannsretten beskrev filmopptakene som «meget verdifulle spor», men samtidig at det var «usikkert hvor mye PST ville få ut av» filmopptakene.¹⁵⁶ Dette var en for lav terskel. Videre ble det vist til forarbeidene, der det tydelig fremkommer at tvil skal gå til fordel av kildevern.¹⁵⁷ Det siteres fra forarbeidene, der det står at «[i] de tvilstilfeller som kan komme til avgjørelse for domstolene, bør en ledende synsmåte – i tråd med grunntanken bak et kildevern – være at en alvorlig tvil heller faller ut til fordel for at

¹⁵² Rt-2004-1400 avsnitt 41

¹⁵³ Aarli side 436. Tilsvarende i Rt-2010-1381, der politiets eneste måte å få fatt i den påståtte netthandelsergen var gjennom IP-adressen som kun DinSide hadde tilgang til.

¹⁵⁴ Ot. prp. nr 55 (1997-1998) side 26

¹⁵⁵ Rt-2013-1290 avsnitt 24

¹⁵⁶ Rt-2015-1286 avsnitt 61 og 65

¹⁵⁷ Rt-2015-1286 avsnitt 72

vitneplikt ikke pålegges enn for det motsatte».¹⁵⁸ Likevel velger Høyesterett i Rolfsen-saken å ikke gå nærmere inn i vesentlighetskravet, da dommerne uansett anså beslaget som et uforholdsmessig inngrep i kildevernet etter den avsluttende interesseavveiningen.¹⁵⁹

5.2.2 «[V]ektige samfunnsinteresser»

Det andre kumulative grunnvilkåret for kildevernsinngrep er at «vektige samfunnsinteresser» tilsier inngrep etter strpl. § 125 tredje ledd første punktum. Samfunnsinteressekravet tilsier at inngrep i kildevernet kun kan skje av hensyn til fellesskapets interesse, ikke rene private interesser. Det er imidlertid uttrykkelig uttalt i forarbeidene at også private interesser faller innenfor samfunnsinteressekravet, da det er i samfunnets interesse å verne disse.¹⁶⁰ I forarbeidene presiseres det også at hva som er en samfunnsinteresse ikke bare skal avgjøres utfra hva som er i statens eller myndighetenes interesser, men også fellesskapets interesse.¹⁶¹

I vurderingen av om interessen er av samfunnsmessig art, skal domstolene legge til grunn en objektiv målestokk.¹⁶² Det er med andre ord uten betydning om kilden eller journalisten mener opplysningene er av samfunnsmessig interesse. I litteraturen påpeker Øyen at vilkåret henspiller på arten og alvorret av den straffbare overtredelsen i saken.¹⁶³ I Rolfsen-saken var det ubestridt mellom partene at «vektige samfunnsinteresser» tilsa inngrep i kildevernet. I avsnitt 61 av kjennelsen heter det at «[p]olitiets etterforskning av rekruttering til og deltakelse i terrororganisasjoner er nødvendig av hensyn til samfunnssikkerheten og for å avverge at sårbare unge mennesker blir involvert i krigshandlinger».

At samfunnsinteressene må være «vektig», kan tilsi at det må være blant de viktigste samfunnsinteressene. Formuleringen er bevisst ment å ikke være noen skarpskodd vilkår, slik at domstolen er gitt et betydelig rom for skjønnsutøvelse.¹⁶⁴ Rettspraksis viser at aktuelle samfunnsinteresser kan ha et stort spenn.¹⁶⁵ Den nedre grensen for hvilke lovbrudd som kan rettferdiggjøre inngrep i kildevernet er i forarbeidene lagt til «mindre, svært vanlige

¹⁵⁸ Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 25

¹⁵⁹ Rt-2015-1286 avsnitt 66

¹⁶⁰ Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 24

¹⁶¹ Ot.prp.nr.55 (1997-1998) side 24

¹⁶² Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 29 og Rt-2004-1400 avsnitt 40

¹⁶³ Øyen side 424

¹⁶⁴ Innst.O.nr 28 (1998-1999) side 8

¹⁶⁵ Oppklaring av påstått brudd på kulturminnelova i Rt-2010-1381, brudd på lovbestemt taushetsplikt i Rt-1986-1245 og oppklare brudd på terrorlovgivningen som i Rt-2015-1286.

overtredelser, som simple tyverier, legemsfornærmelser og mindre overtredelser av narkotikalovgivningen [kan] ikke (...) anses som 'vektige'». ¹⁶⁶

Siden kildevernet hovedsakelig er begrunnet utfra samfunnsinteresser, vil motstridende samfunnsinteresser stå mot hverandre. ¹⁶⁷ Et spørsmål er da om samfunnsinteressekravet i strpl. § 125 tredje ledd første punktum skal vurderes isolert og kun utfra hensynet som taler for inngrep i kildevernet, eller en samlet vurdering av de to motstridende samfunnsinteressene som taler for og i mot kildevernsinngrep. I forarbeidene kreves det at «retten etter en samlet vurdering finner at identiteten bør oppgis og at vektige samfunnsinteresser tilsier dette». ¹⁶⁸ I Runestein-saken avsnitt 55 uttalte Høyesterett at behovet for å oppklare brudd på kulturminnelova ikke kunne vurderes løsrevet fra hensynet til kildevern. Det heter at «det etter mitt syn likevel [er] tvilsomt om kravet til «vektige samfunnsinteresser» er oppfylt. Dette vil bero på hvilke andre samfunnsmessige hensyn som kan bli skadelidende ved at det gjøres unntak fra kildevernet». Noen slik framgangsmåte i vurderingen av samfunnsinteressekravet er ikke lagt til grunn i noen andre dommer. I Rt-2002-489 ble det om samfunnsinteressekravet uttalt at «det er tilstrekkelig å konstatere at grunnlaget for å iverksette etterforskning er tilstedet, jf. strpl. § 224 første ledd, og at etterforskningen foregår». ¹⁶⁹ Sett i lys av at § 125 tredje ledd inneholder et vilkår der de motstridende samfunnsinteressene skal veies mot hverandre, synes det betenkelig å gjøre denne vurderingen allerede på dette vilkåret. Samfunnsinteressekravet skal derfor vurderes isolert.

¹⁶⁶ NOU 1988:2 side 19

¹⁶⁷ Se for eksempel Rt-1992-39 side 49 de førstvoterende uttaler at «[d]et fellesansvar og den sammenfallende interesse som Kontrollutvalget og den kritiske presse har i å avdekke eventuelle kritikkverdige forhold innen overvåkingspolitiet, er i denne saken blitt innbyrdes uforenelige». På en side kan samfunnet ha interesse av at informantene som deler taushetsbelagt blir avslørt, men samfunnet kan også ha interesse av informasjonen informantene forsyner pressen med.

¹⁶⁸ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 5 til 6

¹⁶⁹ Side 492. Se tilsvarende i Rt-2004-1400 avsnitt 40

5.2.3 Strpl. § 125 tredje ledd andre punktum – særregel eller kun retningsgivende?

For rekkevidden av den materielle kildevernregelen, kan det etter en naturlig forståelse av bestemmelsen virke som om det er en sterkere beskyttelse rundt opplysninger av «samfunnsmessig betydning» etter strpl. § 125 tredje ledd andre punktum. I forarbeidene heter det at «annet punktum er en presiserende regel for tilfeller der kildevernet bør ha betydelig gjennomslagskraft».¹⁷⁰ Likevel heter det i Rolfsen-saken at «denne bestemmelse bare gir en retningslinje for interesseavveiningen etter første punktum».¹⁷¹ Likevel «vil terskelen for å gjøre unntak fra kildevernet øke med den samfunnsmessige betydning av journalistens arbeid».¹⁷² Da dette uansett kommer fram av interesseavveiningen etter strpl. § 125 tredje ledd først punktum, argumenterer Aarli for at andre punktum er overflødig. Det samme mener utvalget til ny straffeprosesslov, som viser tilbake til Aarli.¹⁷³

5.3 Interesseavveiningen etter strpl. § 125 tredje ledd

5.3.1 Utgangspunkter

Dersom det foreligger en vesentlig samfunnsinteresse som tilsier at kildens identitet skal avsløres, og denne avsløringen kan bidra sterkt til oppklaring av straffesaken, skal retten til sist foreta en avsluttende interesseavveining mellom hensynene som taler for og mot inngrep i kildevernet.

Ordlyden av «samlet vurdering» viser til en åpen interesseavveining der domstolen kan vektlegge de hensynene de mener passer best. I seg selv vil ordlyden kunne tas til inntekt for at det hensynet som veier tyngst skal få gjennomslag. Som tidligere nevnt i punkt 5.1, kreves det imidlertid en altoverveiende interesseovervekt av hensynene som skal tale for inngrep i kildevernet. I forarbeidene fremheves det at «reglene ikke bør gi domstolene en for vid

¹⁷⁰ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 22

¹⁷¹ Rt-2015-1286 avsnitt 79

¹⁷² Rt-2015-1286 avsnitt 79, med henvisning til Rt-2004-1400

¹⁷³ NOU 2016:24 side 280

skjønnsadgang, og at retningslinjene for skjønnet i størst mulig grad bør fastlegges i lov og forarbeider». ¹⁷⁴

Som tidligere nevnt, viser rettspraksis gjennomgående at det skal legges til grunn et langsiktig konsekvensperspektiv. ¹⁷⁵ Det er et helt sentralt moment etter EMD-praksis hvorvidt inngrepet vil ha en nedkjølende effekt på pressefriheten. Nedenfor vil momenter som er av betydning i interesseavveiningen gjennomgås. I Brennpunkt-saken omtaler dommer Falkanger det langsiktige perspektivet treffende når han skriver at «[d]ersom det gjøres unntak fra kildevernet i slike situasjoner, er jeg redd for at det – uansett om det isolert sett skulle være gode grunner for det – vil avleire seg et generelt inntrykk hos potensielle kilder om at de løper en risiko ved å henvende seg til pressen». ¹⁷⁶

Som nevnt i punkt 1.2 er utgangspunktet en intensiv prøving av statenes inngrep i kildevernet. I forarbeidene omtales forhold som kan begrunne inngrep i kildevernet. Det heter at «[u]nntak fra kildevernet bør bare være aktuelt der meget tungtveiende hensyn kan oppveie de hensyn som taler for et kildevern. Det kan først og fremst tenkes der saken dreier seg om særlig samfunnsskadelig virksomhet, og særlig hvis dennes oppklaring kan hindre at samme virksomhet fortsetter i fremtid. For eksempel kan det tenkes at kildevernet som en siste mulighet for å oppklare saken må vike der det er tale om samfunnsskadelig organisert kriminalitet av ikke uvesentlig omfang eller betydning». ¹⁷⁷ Når en ser på noen av dommene der EMD har godtatt inngrep, har det gjeldt slik samfunnsskadelig organisert kriminalitet. *Stichting Ostade Blade* gjaldt det å finne og straffeforfølge gruppen som påtok seg ansvaret for pågående bombeangrep, og i *Nordisk Film* gjaldt det å stoppe et organisert pedofili-nettverk. I det følgende vil det gjøres rede for grunnvilkårene for å gjøre inngrep i kildevernet etter § 125 tredje ledd.

5.3.2 Forhold på journalistens side

Kildevernet er ment å verne den journalistiske virksomhet. Med det stilles det en rolleforventning til journalister i møte med sine kilder. Som nevnt blir forhold på journalistens side problematisert i Rolfsen-saken. Dommer Ringnes tar i avsnitt 74 av tak i PST sin anførsel

¹⁷⁴ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 20

¹⁷⁵ Se blant annet Rt-2015-1286 avsnitt 54 og Rt-1992-39 side 49

¹⁷⁶ Rt-2013-1290 avsnitt 34

¹⁷⁷ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 27

om «at det har vært en uheldig rolleblanding mellom journalist og kilde, og at fotografen D ikke har utvist nødvendig distanse og objektivitet til kildene». I samtalen hadde kilden snakket til journalisten som sin «bror». I avsnitt 75 bekrefter førstvoterende at måten journalisten har opptrådt på har betydning for interesseavveiningen. Det vises til EMDs avgjørelse i *Telegraaf Media m.fl. mot Nederland*, der det står om rolleforventningen til journalisten at han må opptre «in good faith in order to provide accurate and reliable information in accordance with the ethics of journalism». Videre fastslår dommeren at samtalen tatt på ordet tilsier at journalisten ikke oppfyller «de journalistiske krav som berettiger et strengt kildevern». Likevel godtas den tette kontakten, nettopp fordi et nært tillitsforhold er en forutsetning for at et slikt filmprosjekt kan realiseres.¹⁷⁸

Tilsvarende ble det i Brennpunkt-saken vektlagt at ved å avstå fra å kjøpe de tilbudte opplysningene, og å bringe forholdet til myndighetene, hadde de ikke bare motvirket korrupsjon, men også handlet i tråd med god presseskikk.¹⁷⁹

5.3.3 Forhold på kildens side

Ofte kan det være ulike forhold på kildens side som gjør opplysningene han eller hun deler mindre beskyttelsesverdige. Som en hovedregel skal dette ikke være utslagsgivende.

Kildevernet er tross alt ikke begrunnet utfra kilden selv, og derfor bør heller ikke kildens uredelige motivasjon bli utslagsgivende.¹⁸⁰ Informasjonen kilden kommer med kan være samfunnsnyttig, uavhengig av kildens motivasjon.

Saken *Tillack mot Belgia* gjaldt den fremtredende tyske journalist Hans-Martin Tillack. Tillack var en journalist som arbeidet for den tyske avisen Stern.¹⁸¹ I 2004 publiserte han en rekke artikler som avslørte påstått korrupsjon i EU sitt anti-korrupsjonsbyrå OLAF, samt i påtalemyndigheten i Amsterdam. Etter publiseringen ble han arrestert av belgisk politi og hans kontor ble ransaket. Politiet beslagla datamaskiner og dokumenter. EMD kom til slutt til at Belgia hadde krenket Tillacks rettigheter til ytringsfrihet og beskyttelse mot vilkårlig arrestasjon og ransaking.¹⁸² Domstolen påpekte også at politiet ikke hadde respektert Tillacks

¹⁷⁸ Rt-2015-1286 avsnitt 77

¹⁷⁹ Rt-2013-1290 avsnitt 34

¹⁸⁰ Rt-2011-1266 avsnitt 59 der mindretallet uttaler seg. Mindretallet utfall fikk tilslutning da saken ble brakt til EMD, se *Becker mot Norge* avsnitt 76.

¹⁸¹ *Tillack mot Belgia*, dom 27. november 2007 (klagesak 20477/05)

¹⁸² EMK artikkel 5 og EMK artikkel 10

journalistiske kildevern. EMD understrekte at en journalists rett til ikke å avsløre sine kilder ikke kan betraktes som et rent privilegium som skal gis eller fratras avhengig av lovligheten eller ulovligheten av deres kilder, men var en del av retten til informasjon etter EMK artikkel 10.¹⁸³

Dersom kilden misbruker anonymitet kildevernet gir, er informasjonen som formidler mindre beskyttelsesverdig. Høyesterett viser i avsnitt 75 av Rolfsen-saken til *Stichting Ostade Blade*, og uttaler at «kildevernet er svakere der en person under dekke av anonymitet benytter pressen som et talerør for å få publisitet om egne forbrytelser». I Rt-2011-1266 (Dagens Næringsliv-saken) hadde en DN-journalist fått tilsendt en bekymringsmelding om utsiktene til Det Norske Oljeselskap fra en informant. Meldingen inneholdt forretningshemmeligheter, og var kun ment til obligasjonseiere i selskapet. Avisen lagde en sak om selskapets framtidsutsikter, og i etterkant falt aksjekursen betraktelig. Journalistens kilde hadde imidlertid «shortet» selskapet, som førte til at vedkommende tjente store penger på kursraset.¹⁸⁴ Kilden ble senere dømt for markedsmanipulasjon og innsidehandel.¹⁸⁵ Saken illustrerer hvorfor journalister tilstreber åpenhet om kildene sine.¹⁸⁶ Dersom kilden har tillitten til journalisten, kan kilden, som eneste kilde til opplysningene ikke bare framstille fakta slik det best passer han eller hun. Kilden kan også forfalske informasjon. Eller, som i saken med Dagens Næringsliv, dele informasjon som i seg selv er korrekt, men begå straffbare handlinger ved å dele informasjonen. Likevel må det antas at det er en vanskelig grensedragning mellom misbruk av kildevern og hva som anses akseptabelt. Ofte har kildene egne agendaer for å dele informasjonen med pressen.

5.3.4 Opplysningens art

Hvorvidt det skal gjøres inngrep i kildevernet avhenger videre av opplysningens art. Siden kildevernet er begrunnet utfra demokratihensyn, er det også samfunnsnyttige opplysninger kildevernet først og fremst verner om.¹⁸⁷ Dermed vil opplysninger av mer privat karakter som et utgangspunkt lettere begrunne inngrep i kildevernet.

¹⁸³ *Tillack mot Belgia* avsnitt 65

¹⁸⁴ Rt-2011-1266 avsnitt 3

¹⁸⁵ Rt-2011-1266 avsnitt 2

¹⁸⁶ Lindahl side 17 der hun redegjør om prinsipper for kildebruk i journalistikken. Åpne kilder legger til rette for at lesere i større grad enn ved bruk av anonyme kilder kan verifisere og vurdere holdbarheten av opplysningene som publiseres.

¹⁸⁷ Aall side 287

Som et resultat av at kildevernets hovedanliggende er samfunnsnyttige opplysninger, vil opplysningens grad av vern øke i takt med interessen samfunnet har i å identifisere kilden. I Edderkoppsaken heter det om den samlede vurderingen på side 49 at «[a]vveiningen må skje konkret etter hvilke interesser som står mot hverandre. Men det er ikke uten videre gitt at kildevernet bør nedprioriteres etter viktigheten av den interesse som er krenket. I noen tilfelle vil det være slik at jo viktigere den krenkede interesse er, dess viktigere er det også å bevare kildevernet».

I Brennpunkt-saken viste Høyesterett til kommentaren til Rekommandasjon (2000) nr. 7 der kun de mest alvorlige kriminelle handlingene kunne forsvare inngrep i kildevernet.

Eksemplene fra kommentaren er «murder, manslaughter, severe bodily injury, crimes against national security, or serious organised crime». Den aktuelle saken gjaldt korrupsjon. Listen fra rekommandasjonen var ikke uttømmende, men det ble vektlagt at «[d]e handlinger som etterforskningen i saken gjelder, er mindre alvorlige enn de eksemplene som er gitt.¹⁸⁸ Da saken gjaldt forsøk på korrupsjon, ble ikke forholdet vurdert til å være på samme nivå som forbrytelsene nevnt i rekommandasjonen.¹⁸⁹

Likevel er det enkelte former for journalistisk virksomhet som anses som mindre beskyttelsesverdig enn andre. En av disse kan være publisering av taushetsbelagt informasjon. Slike opplysninger kan være av svært privat karakter. For slike opplysninger har konvensjonsstatene er positiv plikt til å sikre individenes rett til privatliv etter EMK artikkel 8 jf. artikkel 1.¹⁹⁰ Fram til revisjonen av rettergangslovene i 1999, var utgangspunktet at brudd på taushetsplikt i seg selv var god nok grunn til å gjøre inngrep i kildevernet. Ved lovendringa ble dette likevel myket opp.¹⁹¹ I forarbeidene heter det at «[o]m det foreligger et straffbart brudd på taushetsplikt, må naturligvis inngå som et viktig moment ved vurderingen av om vitneplikt skal pålegges, men gis ikke den samme særstilling som i dag».¹⁹² Videre heter det i forarbeidene at «[u]tvalget går også mer prinsipielt inn på spørsmålet om brudd på taushetsplikt som begrunnelse for pålegg om vitneplikt. Utvalgets hovedsyn er at en slik begrunnelse ikke alltid er like velfundert og at antatt brudd på taushetsplikt hos kilden ikke

¹⁸⁸ Rt-2013-1290 avsnitt 32

¹⁸⁹ Rt-2013-1290 avsnitt 32

¹⁹⁰ Dessuten følger det av teksten i EMK artikkel 10 andre ledd at ytringsfriheten må tåle begrensinger av hensyn til andres privatliv jf. «verne andres omdømme eller rettigheter».

¹⁹¹ Taushetsbelagt informasjon kan være så mangt, og begrunnelsen bak all slik informasjon kunne ikke automatisk føre til at kildevernet måtte vike. NOU 1988:2 side 20 uttales det at også forsvarshemmeligheter etter forholdene ikke kan begrunne inngrep i kildevernet.

¹⁹² Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 6

uten videre bør gi adgang til å pålegge journalisten vitneplikt med hensyn til kildens identitet». ¹⁹³

Skillet mellom privat og offentlig karakter av opplysningene er ikke alltid like enkelt å trekke. På den ene enden av skalaen er reportasjer om systematiske problemer i maktapparatet uten at private personer behøver å trekkes inn. På den andre siden har du artikler som røper sensitive detaljer om privatlivene til enkelte mennesker, og der disse personopplysningene ikke er av særlig samfunnsnyttig karakter. Slik var det i Rt-1986-1245 (Hjertetransplantasjon-saken), der Bergensavisen publiserte navnet på en avdød 16-åring. Hjertet hans ble brukt i en transplantasjon. Journalistene hadde ingen avtale om at navnet kunne brukes. Høyst trolig kom navnet fra en av de involverte i helsepersonellet. Foreldrene til gutten saksøkte avisen og påtale ble tatt med krav om at avisen oppga kildens identitet. Dette ble ikke ansett som informasjon av samfunnsmessig betydning. Helsearbeideres taushetsbrudd om personlige forhold ble ansett som svært alvorlig, og journalisten ble pålagt å oppgi identiteten til helsepersonellet som hadde delt den taushetsbelagte informasjonen. Dommer Schei uttaler at «[d]et er av fundamental betydning for tillitsforholdet mellom pasienter og deres pårørende på den ene side og sykehuset og dets personale på den annen side at sykehusets folk ikke røper til utenforstående personlige forhold vedrørende pasientene». ¹⁹⁴ I saken var det «av preventive grunner meget viktig at dette forfølges og om mulig avdekkes». ¹⁹⁵

Mellom de to ytterkantene kan reportasjene inneholde elementer av samfunnsmessig betydning, men der også private detaljer røpes. Et eksempel kan være private anliggende av personer av stor offentlig interesse. Spørsmålet om hvor langt pressen kan gå i sin dekning av privatlivet til celebriteter og andre av offentlig interesse ble satt på spissen i *Von Hannover mot Tyskland (nr. 1)*. ¹⁹⁶ Saken gjaldt såkalte paparazzi-bilder tatt av Prinsesse Caroline av Monaco uten hennes samtykke. EMD understrekte at det må foreligge et tilstrekkelig informasjonsbehov om opplysningene som publiseres, for at inngrepet i privatlivet skulle aksepteres.

¹⁹³ Se Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 21. Se også Innst. O. Nr. 28 (1998-1999) side 8 der det trekkes fram at lovbestemt taushetsplikt om forvaltningsmessige eller administrative forhold ofte er lite tungtveiende sammenlignet med opplysningene som kan være gitt om f.eks. myndighetsmisbruk i offentlige organer.

¹⁹⁴ Rt-1986-1245 side 1249

¹⁹⁵ Rt-1986-1245 side 1247

¹⁹⁶ *Von Hannover mot Tyskland* (nr. 1), dom 24 juni 2004 (klagesak 59320/00). Saken gjaldt inngrep i prinsessens rett til privatliv etter EMK art. 8, ikke inngrep i kildevernet.

På samme linje som i *Von Hannover II* begynner resonnementet i Rt-1996-180 (Skattesnusk-saken). Saken gjaldt siktelse om betydelig skatteunndragelse gjort av en FrP-politiker. Flere av de store landsdekkende mediene hadde fått tak i taushetsbelagt informasjon. Som et utgangspunkt poengterer dommer Aasland at «[j]eg kan ikke se at de personvern hensyn som ligger bak taushetsplikten, kommer i noen annen stilling fordi A var offentlig kjent som politiker og i noen grad som næringsdrivende. Også offentlig kjente personer har behov for det vern som følger av regler om taushetsplikt om personlige forhold». Politiet hadde blant annet utført en razzia i næringskontorene hans.¹⁹⁷ Når saken likevel anses å ha tilstrekkelig samfunnsmessig betydning er det fordi politikeren selv løftet saken opp fra en privat anliggende, til beskyldninger om maktmisbruk. Samme dag som razzia-en holdt politikeren en pressekonferanse der han selv uttalte seg om sitt syn på saken. To dager etterpå antydet politikeren at «razziaen var en fordekt politisk aksjon, utført to dager før årsmøtet i Oslo Fremskrittsparti» i en avisartikkel.¹⁹⁸ På denne måten handlet saken om noe mye større, og innslaget av privat karakter ble svekket slik at avisene etter strpl. § 125 ikke behøvde å avsløre sine kilder.

En annen sak som kan sies å befinne seg i landskapet mellom de to ytterkantene, altså der elementer av offentlig interesse og private detaljer sammenblandes, er Rt-1995-1777 (Gjengangerliste-saken). VG hadde slått opp en svakt sladdet liste av det Oslo-politiet mente var byens mest notoriske kriminelle på førstesiden. Opplysningene var taushetsbelagte. Dekningen gjaldt kriminalitet, noe som i alminnelighet er av samfunnsmessig betydning, og dermed sette terskelen for inngrep svært høy. Likevel ble det vektlagt at det var påkjennende for personene på listen å få sitt navn på trykk. Innbyggerne har ikke et krav om å vite hvem byens mest kriminelle til enhver tid er, men den enkelte navngitte sin reintegreringsprosess i samfunnet kunne bli betydelig skadelidende. Avgjørende for pålegg om vitneplikt ble likevel at det var førstesideoppslaget «blikkfangverdi (...) av materialet som her står sentralt, ikke informasjonsverdien vedrørende det tema som skulle behandles» etter side 1780.

Det er viktig å merke seg er at uttalelsene i Hjertettransplantasjonssaken og Gjengangerlistesaken for fastleggelsen av betydningen av taushetsbrudd i den samlede vurderingen etter strpl. § 125 tredje ledd må anvendes med en viss forsiktighet, på bakgrunn av den nevnte revisjonen i 1999 som styrket kildevernets posisjon i saker om taushetsbelagt

¹⁹⁷ Rt-1996-180 side 181

¹⁹⁸ Rt-1996-180 side 191

informasjon. Kildevernet måtte vike i begge sakene. Etter uttalelsene i forarbeidene om at pasientkonfidensialitet skal gis sterkt vern, kan det hevdes at utfallet trolig ville blitt det samme i Hjertettransplantasjonssaken om saken skulle dukket opp i dag. Det heter i forarbeidene at «[d]epartementet ser det for øvrig slik at resultatet i både Rt-1986-1245 (...) ville ha blitt det samme etter lovforslaget her som det ble etter gjeldende rett».¹⁹⁹ I litteraturen er det av Aarli tatt til ordet for at utfallet av Gjengangerlistesaken ville blitt annerledes i dag, begrunnet med at opplysningene i *Goodwin*, som knyttet seg til bedriftshemmeligheter, hadde lavere allmenn interesse.²⁰⁰ Det er imidlertid lagt til grunn i litteraturen av Schei at private forretningers interesser, slik som bedriftshemmeligheter i *Goodwin*, ikke kan legges til grunn som relevant hensyn for inngrep i en straffesak.²⁰¹ Saken gjaldt et privat søksmål mot avisen for å hindre publisering av sensitiv informasjon.

5.3.5 Hensyn til tredjepersoner

I forlengelse av forhold på kildens side, er det naturlig å behandle hvorvidt forhold hos tredjepersoner kan tilsi kildevernsinngrep. Alle straffesaker, forutsetter at handlingene gjelder alvorlig kriminalitet. Denne delen knytter seg imidlertid til forhold der journalisten plikter å opplyse om kildens identitet med hjemmel i annen lovgivning. Et eksempel kan være hjelpeplikten ved fare for tap av menneskeliv etter straffeloven § 287. Et annet forhold kan være plikt til å hindre at uskyldige blir dømt. Dette har også en side mot EMK artikkel 6 om rettfærdig rettergang, og statens plikt til å sikre denne rettigheter, etter EMK artikkel 1. I *Voskuil mot Nederland* antydet journalisten at politiet benyttet etterforskningsmetoder som medførte risiko for justismord. Pålegget om å oppgi kilden var vel begrunnet med hensynet til å hindre at noen ble uskyldig dømt. I saken var likevel ikke kunnskap om kildens identitet avgjørende for saksopplysningen av forholdet. EMD valgte på den bakgrunn å ikke avgjøre «whether under any conditions a Contracting Party's duty to provide a fair trial may justify compelling a journalist to disclose his source».²⁰² I forarbeidene er det lagt til grunn at spørsmålet om vitneplikt for å hindre at noen blir uskyldig dømt er et lite praktisk problem. Det uttales at «[d]et vil sjelden være slik at retten må anta at hvis ikke kilden oppgis, så vil en person bli uskyldig dømt. Normalt vil tvilen om tiltaltes straffeskyld da være så vidt stor at

¹⁹⁹ Ot. prp. nr. 55 (1997-1998) side 26

²⁰⁰ Aarli 2004 side 460

²⁰¹ Schei side 889

²⁰² *Voskuil mot Nederland* avsnitt 67

hvis kilden ikke oppgis – slik at man ikke får høre dennes nærmere forklaring – må tiltalte frifinnes. Dette følger av vår retts hovedregel om bevisvurdering i straffesaker, nemlig at tvil skal komme tiltalte til gode».²⁰³

I *Stiching Ostade Blade mot Nederland* var det avgjørende for at kildevernsinngrepet ble ansett som konvensjonsmessig, at kildens angrep var pågående, slik at andre mennesker og eiendom var under fare.²⁰⁴ Dermed kommer statens plikt til å sikre liv etter EMK artikkel 2 jf. artikkel 1 inn med full styrke.

²⁰³ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) side 21 til 22

²⁰⁴ *Stiching Ostade Blade mot Nederland* avsnitt 70

6 Kildevern og etterretningsvirksomhet

Som redegjørelsen over viser, står kildevernet etter strpl. § 125 støtt i saker der andre samfunnsinteresser tilsier at kildene skal avsløres. Kildevernet blir gjennomgående tillagt stor vekt. Når publikasjonen ligger i kjernen av den journalistiske virksomheten, er kildevernet omtrent urokkelig. Vernet kan påberopes som bevisfritaksregel av en forholdsvis vid persongruppe, så lenge det kan godtgjøres at publikasjonen i hovedtrekk har et journalistisk formål. Kildevernet beskytter i utgangspunktet kun kildeavslørende materiale, men i spesielle tilfeller kan også upublisert ikke-identifiserende materiale omfattes av vernet.

EMD synes å tillate inngrep kun ved svært alvorlig kriminalitet, og der det er en overhengende fare for ofre i framtiden. I *Nordisk Film* kan inngrepet ha forhindrede overgrep mot barn, og i *Stichting Ostade Blade mot Nederland* forhindrede kildeavsløringen trolig flere bombeangrep fra Earth Liberation Front.

I avhandlingen har jeg forsøkt å fastlegge rettstilstanden til den straffeprosessuelle kildevernregelen i lys av Rolfsen-saken. Avslutningsvis vil jeg problematisere i hvilken grad kildevernets personelle og materielle rekkevidde samt vilkårene for å gjøre inngrep etter strpl. § 125, vil ha innvirkning for PST i møte med kildeavslørende materiale. Som nevnt i innledningen hevder Forsvarsdepartementet at de straffeprosessuelle reglene ikke uten videre bør få anvendelse for etterretningen.

Dersom PST kan hoppe bukk over grunnvilkår for å gjøre inngrep etter strpl. § 125 vil kildevernet i helhet bli svekket. Det kan for en journalistisk kilde framstå vilkårlig om PST kobles inn i saken. Ville kildene i Rolfsen-saken hatt den samme tilliten til journalistene, om de visste at kildevernet stod svakere når PST er innblandet? Mediene spiller som nevnt en sentral rolle ved å avdekke kritisk og samfunnsnyttig informasjon som skal formidles til allmennheten.²⁰⁵ Konsekvensen av vidtrekkende fullmakter til PST kan bli at kilder vegrer seg mot å ha kontakt med journalister, og igjen står samfunnet som skadelidende, i form av dårligere tilgang på informasjon om forhold av samfunnsmessig betydning.

Tvangsmidler utgjør generelt sett et stort inngrep i kildevernet og ytringsfriheten. I Rolfsen-saken heter det som nevnt at «[e]tter EMDs praksis anses ransaking og beslag som et mer

²⁰⁵ Ot. Prp. Nr. 55 (1997-1998) side 16

drastisk inngrep enn et krav om å opplyse navnet på en kilde, fordi politiet gjennom dette kan få tilgang til all dokumentasjon som journalisten besitter».²⁰⁶ På samme måte vil PSTs overvåkning- og innsamlingsmetoder som et utgangspunkt innebære stor risiko for inngrep i kildevernet, nettopp fordi etterretningen i tillegg til den kildeavslørende informasjonen kan komme over annet materiale.

Nye mer omfattende og inngripende metoder er siden blitt stilt til PST sin rådighet for å håndtere den stadig mer komplekse internasjonale kriminaliteten mot Norge.²⁰⁷ Hvor vidtrekkende PST sine fullmakter til å overvåke også journalister og deres kilder er et omstridt og dagsaktuelt spørsmål. Flere sider av etterretningstjenestelovens regulering av kildevernet er om dagen til behandling i utenriks- og forsvarskomiteen på Stortinget. Fristen for avgivelse av innstillingen er 23. mai 2023.²⁰⁸

Etterretningstjenesteloven § 9-6 angir hovedregelen om at PST ikke skal «behandle opplysninger som er betrodd noen i deres journalistiske virke». I forarbeidene til endringsloven heter det at «§ 9-6 må dessuten tolkes på bakgrunn av rettspraksis fra Høyesterett og EMD. Dette gjelder også ved vurderingen av hvem som kan sies å ha et «journalistisk virke»». ²⁰⁹ Dette kan tilsi at de straffeprosessuelle reglene til en viss grad legges til grunn ved fastleggelsen av den vernede personkretsen etter etterretningstjenesteloven § 9-6

Regelen er, i likhet med den i strpl. § 125, ikke absolutt. Dersom det er «strengt nødvendig» av hensyn til «nasjonale sikkerhetsinteresser» kan det gjøres inngrep i kildevernet etter etterretningstjenesteloven § 9-6 andre ledd. Bestemmelsen inneholder ingen grunnvilkår, slik som krav om at identifisering er av «vesentlig betydning for sakens oppklaring» etter strpl. § 125 tredje ledd.

Departementet uttaler at «[f]ormålet med forslagene er å styrke kildevernets stilling i loven».²¹⁰ Likevel er flere forslag for å styrke kildevernet etter departementets syn lite hensiktsmessige. Overordnet handler uenighetene om hvorvidt all behandling som utgjør et inngrep i kildevernet etter etterretningstjenesteloven § 9-6, må underlegges domstolskontroll

²⁰⁶ Rt-2015-1286 avsnitt 55

²⁰⁷ URL: «juridika.no/innsikt/overv%C3%A5king-i-den-digitale-tidsalderen-hvilken-risiko-m%C3%A5-rettsstaten-t%C3%A5le», besøkt den 8 mai 2023

²⁰⁸ URL: «stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=93705», besøkt 7. mai 2023

²⁰⁹ Prop.92 L (2022-2023) side 13

²¹⁰ Prop.92 L (2022-2023) side 12

og hvorvidt de avdempende tiltakene i loven forhindrer en nedkjølende effekt på pressens adgang til kilder.²¹¹

Høringsinstansene anvender EMDs avgjørelse i *Big Brother Watch mot Storbritannia* som et overordnet argument for domstolskontroll av alt materiale som kan avsløre journalistiske kilder.²¹²²¹³ Saken gjaldt lovligheten av masseovervåking, særlig såkalt «bulk-innsamling». Ved bruk av en slik metode får etterretningen inn enorme mengder materiale, og sjansene for at det inneholder kildeavslørende materiale kan være store.²¹⁴ Grunnen til at Storbritannias lovgivning ble kjent konvensjonsstridig, knyttet seg til manglende forutgående domstolsgodkjenning av bulkinnsamling.²¹⁵ Departementet tar avgjørelsen fra Strasbourg til inntekt for at noen krav om forutgående domstolsgodkjenning ikke kan oppstilles for andre innsamlingsmetoder rettet mot journalister.²¹⁶ I sitt felles høringsbrev tar derimot høringsinstansene til orde for at «[d]et er ikke holdepunkter for å si at ikke de samme kravene skal gjelde for andre metoder enn bulkinnsamling»,²¹⁷ slik som metoden målrettet innsamling.²¹⁸

PST har likevel foreslått flere endringer av reglene knyttet til målrettede innsamlinger i etterkant av *Big Brother Watch*. Beslutningskompetansen for om vilkårene i etterretningstjenesteloven § 9-6 er innfridd, foreslås flyttet fra Forsvarsdepartementet til Oslo tingrett,²¹⁹ i tillegg til foregående domstolskontroll dersom det er stor sannsynlighet for at materialet vil avsløre en kilde.²²⁰ Både den høye terskelen for å koble inn domstolene, og at det er PST selv som skal vurdere om det foreligger stor sannsynlighet er kritisert i høringsrunden.²²¹ Kritikken er også rettet mot at etterretningstjenesteloven § 8-10 gir PST-sjefen hastekompetanse til å avgjøre om vilkårene for å gjøre inngrep i kildevernet etter etterretningstjenesteloven § 9-6 er innfridd, dersom det er «stor fare» for å tape informasjonen

²¹¹ Prop.92 L (2022-2023) side 12

²¹² *Big Brother m.fl. mot Storbritannia*, storkammerdom 25. mai 2021 (klagesak 58170/13, 62322/14 og 24960/15)

²¹³ Prop.92 L (2022-2023) side 15. Se også felles høringssvar fra Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes landsforening side 1

²¹⁴ URL: «juridika.no/innsikt/overv%C3%A5king-i-den-digitale-tidsalderen-hvilken-risiko-m%C3%A5-rechtsstaten-t%C3%A5le», besøkt den 8 mai 2023

²¹⁵ Prop.92 L (2022-2023) side 12

²¹⁶ Prop.92 L (2022-2023) side 15

²¹⁷ Felles høringssvar fra Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes landsforening side 2

²¹⁸ Se etterretningstjenesteloven § 5-1 for vilkårene for bruk av metoden.

²¹⁹ Prop.92 L (2022-2023) side 15

²²⁰ Prop.92 L (2022-2023) side 18

²²¹ Prop.92 L (2022-2023) side 16 til 18

ved å vente på rettens kjennelse. NRK bemerker at inngrep i kildevern ofte vil forekomme ved en hastesituasjon.²²² Departementet vektlegger på sin side at «[r]egelen er ment som en snever unntaksregel som skal brukes med stor varsomhet».²²³ Departementet uttaler seg tvetydig i forarbeidene når de på en side understreker at «det [må] ses hen til de samfunnsmessige konsekvensene av å tillate behandling, for eksempel risikoen for en nedkjølende effekt», men samtidig at «dersom formålet er å avdekke eller motvirke en trussel som nevnt i lovforslaget § 3-1» slik som grenseoverskridende terrorisme, «vil behandlingen normalt bare kunne vurderes som forholdsmessig».²²⁴

Departementet vektlegger at det er satt i verk flere avdempende tiltak, slik at PST sine fullmakter ikke vil ha nedkjølende effekt på pressens adgang til kilder.²²⁵ Avgjørelse tatt etter hastekompetansen skal fremlegges for overprøvelse av Oslo tingrett innen 24 timer fra innhenting startet jf. § 8-10 første ledd andre punktum. I tillegg skal EOS-utvalget holdes løpende oppdatert for alle inngrep i kildevernet, og føre etterfølgende kontroll.²²⁶

Departementet uttaler på denne bakgrunn at «det ikke foreligger holdepunkter som sannsynliggjorde at det vil oppstå en nedkjølingseffekt i Norge som følge av tilrettelagt innhenting».²²⁷ I en felles høringsuttalelse hevder flere medieorganisasjoner at det er myndighetene som har bevisbyrden for at tiltakene forhindrer den nedkjølende effekten på pressens adgang til kilder. Det heter at «[v]i mener departementet tar for lett på den mulige nedkjølende effekten av forslaget, og at det mangler empiri på at det ikke vil ha en nedkjølende effekt».²²⁸

Etter min mening går Forsvarsdepartementets lovforslag ikke langt nok i å beskytte journalistiske kilder mot etterretningsvirksomhet. Det foreligger eksempelvis ingen grunnvilkår om at avsløring av kildens identitet er av stor betydning.

Etterretningstjenesteloven § 9-6 krever kun en interesseavveining, og dersom nasjonale sikkerhetshensyn tilsier det, er utgangspunktet at inngrep er akseptert.

²²² Prop.92 L (2022-2023) side 20

²²³ Prop.92 L (2022-2023) side 20

²²⁴ Prop.80 L (2019-2020) side 160

²²⁵ Prop.92 L (2022-2023) side 15. På side 17 kritiserer NRK Forsvarsdepartementet for å kun foreslå endringer knyttet til målrettet innhenting. Det heter at «[p]roblemet er imidlertid at departementet i høringsnotatet kun foreslår endringer for såkalt målrettet innhenting. Etterretningstjenesten har etter lovens kapittel 6 ikke bare rett til målrettet innhenting, men også eksempelvis innhenting av og søk i rådata i bulk».

²²⁶ Prop.92 L (2022-2023) side 16

²²⁷ Prop.92 L (2022-2023) Side 13

²²⁸ Felles hørings svar fra Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes landsforening side 5

Dersom PST har friere tøyler enn politiet til å gjøre inngrep i kildevernet, vil dette betraktelig svekke kildevernet som rettslig institusjon. På tross av avdempende tiltak ved de vide fullmaktene,²²⁹ kan ikke dette veie opp for de sterke virkemidlene som tas i bruk. Det er betimelig å spørre om et prosjekt slik som dokumentarfilmprosjektet til Ulrik Rolfsen, kunne realiseres dersom kildene visste at PST lettere enn politiet kunne gjøre inngrep i kildevernet. Det er verdt å minne om dommer Lødrup sin uttalelse i Edderkopp-saken: «det er ikke uten videre gitt at kildevernet bør nedprioriteres etter viktigheten av den interesse som er krenket. I noen tilfelle vil det være slik at jo viktigere den krenkede interesse er, dess viktigere er det også å bevare kildevernet».²³⁰ Kildevernet bør praktiseres likt, uavhengig av hvem som vil ha tilgang til kildens identitet.

²²⁹ Prop. 80. L side 160

²³⁰ Rt-1992-39 side 49

Litteraturliste

Juridisk litteratur

Aall, Jørgen: «Rettsstat og menneskerettigheter 1», Bergen, 2022

Øyen, Ørnulf: «Straffeprosess», 2. utg., Bergen, 2020

Backer, Inge Lorange: «Norsk sivilprosess», 2. utg., Oslo, 2020

Hedlund, Jebens og Aarli: «Bevis i straffesaker: Utvalgte emner», 2015

Schei, Tore, Bårdsen, Arnfinn, Nordén, Dag Bugge, Reusch, Christian H.P m.fl.: «Tvisteloven Kommentarutgave», 2.utg., 2013

Lindahl, Ina: «Massemedienes kildevern: En lærebok», 2009

Juridiske artikler

Kierulf, Anine: «Rolfsen-saken: Høyesterett som kildevernets rettsavklarer», Kritisk Juss, Årgang 42 nr. 1, side 55–61, 2016

Forarbeider

Prop.92 L (2022-2023) Endringer i etterretningstjenesteloven (domstolskontroll i saker om kildevern og ved speiling av kommunikasjonsstrømmer mv.)

Prop.80 L (2019-2020) Lov om Etterretningstjenesten (etterretningstjenesteloven)

Høringsbrev av 24 september 2018, Endringer i reglene om kildevern i straffeprosessloven og tvisteloven

NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov

NOU 2011:12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag

Ot.prp. nr. 74 (2005–2006) Om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover)

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

NOU 2001:32 bind B Rett på sak

NOU 1999:27 Ytringsfrihed bør finde Sted» Forslag til ny Grunnlov § 100

Innst. O. nr. 28 (1998–1999) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien)

Ot.prp. nr. 55 (1997–1998) Om lov om endringer i rettergangslovene m.m (kildevern og offentlighet i rettspleien)

NOU 1988:2 Kildevern og offentlighet i rettspleien

Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) Om lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffesaksloven)

Strpl.Innst. (1969) Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteén

Ot.prp. nr. 28 (1950) Om lov om endringer i straffeprosessloven og tvistemålsloven («Pressens anonymitetsrett»)

Domsregistrer

Norske rettsavgjørelser

Rt-2015-1286 (Rolfesen-saken)

Rt-2013-1290 (Brennpunkt-saken)

Rt-2011-1266 (Dagens Næringsliv-saken)

Rt-2010-1381 (Runestein-saken)

Rt-2007-1507

Rt-2004-1400 (Dørvakt-saken)

Rt-2003-28 (Studentfilm-saken)

Rt-2002-489

Rt-1999-532 (Notatblokksaken)
Rt-1997-1734 (Basehopp-saken)
Rt-1996-1375 (MC-klubb)
Rt-1996-180 (Skattesnusk-saken)
Rt-1995-1777 (Gjengangerliste)
Rt-1993-982 (Ulvejaktsaken)
Rt-1992-407 (Folkebevegelse-saken)
Rt-1992-39 (Edderkoppsaken)
Rt-1986-1245 (Hjertetransplantasjon)
Rt-1976-1219 (Annonse-saken)
Rt-1966-176 (Klepsland-saken)

Avgjørelser fra den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen

Standard Verlagsgesellschaft MBH mot Østerrike (nr. 3), dom 7. desember 2021 (klagesak 39378/15)

Big Brother m.fl. mot Storbritannia, storkammerdom 25. Mai 2021 (klagesak 58170/13, 62322/14 og 24960/15)

Becker mot Norge, dom 5. oktober 2017 (klagesak 21272/12)

Stichting Ostade Blade mot Nederland, avvisningskjennelse 27 mai 2014 (klagesak 8406/06)

Nagla mot Latvia, dom 16 juli 2013 (klagesak 73469/10)

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. m.fl. mot Nederland, dom 22. november 2012 (klagesak 39315/06)

Sanoma Uitgevers B.V mot Nederland, storkammerdom 14. september 2010 (klagesak 38224/03)

Financial Times Ltd. m.fl. mot Storbritannia, dom 15. desember 2009 (klagesak 821/03)

Tillack mot Belgia, dom 27. november 2007 (klagesak 20477/05)

Voskuil mot Nederland, kammerdom 22. november 2007 (klagesak 64752/01)

Weber og Saravia mot Tyskland, avvisningskjennelse 29. juni 2006 (klagesak 54934/00)

Nordisk Film & TV A/S mot Danmark, avvisningskjennelse 8. desember 2005 (klagesak 40485/02)

Von Hannover mot Tyskland (nr. 1), dom 24 juni 2004 (klagesak 59320/00)

Goodwin mot Storbritannia, storkammerdom 27. mars 1996 (klagesak 17488/90)

Sunday Times mot Storbritannia (nr. 2), dom 26. november 1991 (klagesak 6538/74)

Tyrer mot Storbritannia, dom 25. april 1978 (klagesak 5856/72)

Lovhenvisninger

Norske lover

LOV-2020-06-19-77, Lov om Etterretningstjenesten (etterretningstjenesteloven)

LOV-2020-05-29-59, Lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven)

LOV-2005-06-17-90, Lov om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven)

LOV-1999-06-04-37, Lov om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien)

LOV-1999-05-21-30, Lov om styrkning av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

LOV-1981-05-22-25, Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

LOV-1902-05-22-10, Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)

LOV-1814-05-17, Kongeriket Noregs Grunnlov (Grunnloven)

Internasjonale rettskilder

Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen

Appendix to Recommendation No. R (2000) 7 «On the right of journalists not to disclose their sources of information»

Andre kilder

Schei m.fl. i lovkommentar til tvisteloven § 22-11 ajourført 1. mars 2023. URL:

«<https://juridika.no/lov/2005-06-17-90/%C2%A722-11/kommentar>», besøkt den 6. mai 2023

Kantar sin undersøkelse Lesing av papiraviser 2020/2021. URL:

«https://kantar.no/globalassets/medier/avis/21_2/avisbarometeret-2020-2021-futsaeter-15-09-21.pdf», besøkt den 2. mai 2023

Nyhetsartikkel om etterretningstjenesteloven. URL: «rett24.no/articles/regjeringen-gar-videre-med-den-kontroversielle-delen-av-e-tjenesteloven», besøkt den 2. mai 2023

Nyhetsartikkel om Josimar: «vg.no/sport/fotball/i/b5Avx3/blaast-som-anonym-kilde-av-josimar-jeg-er-trist-og-sjokkert», besøkt 8. mai 2023

Link til status for behandlingen endringer til etterretningstjenesteloven:

«stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=93705», besøkt den 6. mai 2023

Felles hørings svar fra Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes landsforening vedrørende endringer i etterretningstjenesteloven

(domstolskontroll i saker om kildevern og ved speiling av kommunikasjonsstrømmer mv.).

URL: «stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Horing/visning-av-skriftlig-innspill/?dnid=32097&h=10004866», besøkt 7 mai 2023

Farner, Geir: «Hvor går grensen mellom litterær fiksjon og virkelighetsutsagn?», Norsk litterær vitenskapelig tidsskrift, vol.13, Utg. 1 side 16 til 25, 2010

SSB-undersøkelse om medievaner: Ni av ti nordmenn bruker sosiale medier, publisert 1. mars 2023. URL: «ssb.no/teknologi-og-innovasjon/informasjons-og-kommunikasjonsteknologi-ikt/statistikk/bruk-av-ikt-i-husholdningene/artikler/ni-av-ti-nordmenn-bruker-sosiale-medier», besøkt 8. mai 2023

Juridika-artikkel om etterretningstjenesteloven. URL: «juridika.no/innsikt/overv%C3%A5king-i-den-digitale-tidsalderen-hvilken-risiko-m%C3%A5-rettsstaten-t%C3%A5le», besøkt den 8 mai 2023

Chomsky og Herman, «Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media», 1988